

EMLÉK-CSOKOR
KÁROLYI PÁL HALÁLÁNAK 10. ÉVFORDULÓJÁRA
(1934–2015)

Szerkesztette: Károlyiné Berlász Melinda

Károlyi Pál
(Budapest, 1934. június 9. – Szombathely, 2015. június 2.)

KÁROLYINÉ BERLÁSZ MELINDA¹
BEVEZETÉS

Tisztelt Olvasók, egykori zeneszerző- és művésztársak, tanítványok!

Napjainkban, 2025. június 2-án tekintünk vissza Károlyi Pál Erkel Ferenc-díjas zeneszerzőre, zeneszerzés-zeneelmélettanárra halálának 10. évfordulója alkalmából. Az évtizedes távlat arra ösztönöz bennünket, hogy szellemi és emberi értékeire visszatekintsünk, üzenetét felismerjük. Tíz év távlatában Károlyi Pál mindkét hivatásterülete, a zeneszerzői alkotómunka és a zene elméletének tanítása – mint közösséget formáló tevékenységek –, nemcsak a szerző életében, hanem jelenkorunkban is érvényes értéket képviselnek.

A zeneszerző öröksége, – mint köztudott – az előadóművészet újrateremtő szolgálata útján élhet tovább; *a zenetanár munkássága* –, mint közvetlen hatású, gyakorlati tevékenység –, a tanár-tanítvány személyes kapcsolata útján, esetleg még egy-két nemzedék emlékezetében az utódok útmutató példája maradhat.

¹ Zenetörténész, az MTA Zenetudományi Intézete (ma: HUN-REN BTK) ny. tudományos főmunkatársa, az MMA rendes tagja.

Ennek a zenetanári átörökítésnek egyik rendkívüli példajaként említhetem a 20. századi magyar zenepedagógia nagy mesterének, Weiner Leónak a *zenei előadóművészetben, főként a kamarazenélés* terén kifejtett emlékezetes munkásságát. A Károlyi-émlékirások szerzőinek tanári, művészi nyilatkozatai szerint az elméleti jellegű zeneoktatás terén – mint a zeneszerzés- és zeneelmélettanítás –, még jelenleg is nemzedékeken át nyomon követhető egy-egy nagy hatású tanáregyéniség pedagógiai gyakorlata. Ki gondolta volna, hogy az évtizedekkel előtti zeneelmélet-tanárnak, Károlyi Pálnak még napjainkban is életben lévő kezdeményezéseire bukkanunk a hangszeres és elméleti oktatás területén. A most megfogalmazott tanítványi emlékezések egymástól független visszatekintései pedig éppen azokat a személyes jellegű pedagógiai elveket és gyakorlatot idézik fel, amelyek Károlyi zenetanári-emberi portréjának lényegét érintik. Minthogy Károlyi Pál nemcsak zeneszerzők és hangszerjátékosok egy személyt megszólító oktatómunkáját végezte, hanem számos csoportot is tanított, a budapesti és szombathelyi Károlyi-tanítványok többszáz egykori növendéke közül most csupán két tucat tanítványt, –zeneszerzőket, előadóművészeket tanárokat –, tudtunk felkérésünkkel megszólítani. A jelenlegi írás-sorozatot azonban ne tekintsük lezárult lehetőségnak, felkérésünk továbbra is érvényes marad, előzetes köszönettel várjuk személyes emlékeiket.

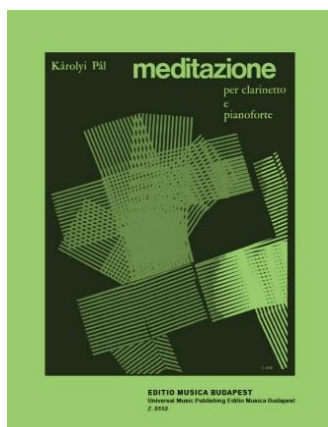
A felkérésre érkezett emlékirásokat a két életperiódus egységében, megközelítő időrendben csoportosítva közöljük. Az első csoportban az **1962-től 1990-ig** tartó, **Budapesthez kötődő** zeneszerzői és tanári tevékenységhez kapcsolódó írásokat mutatjuk be, a lakhelyek – Budapest, Vác, Pomáz – változásától eltekintve. A második csoportban a **Szombathelyi Főiskolához** (Nardához) fűződő **(1990–2015)** időszakot érintő emlékeket szintén az események rendjében tesszük közzé. (Megjegyzendő, hogy az előadóművészi és tanítványi kapcsolatok időköre csak nagy vonalakban követte a történések sorrendjét, mert a szerzők emlékei nemcsak egy-egy eseményről, hanem számos esetben az életmű teljes látóköréről nyilatkoztak.)

Az alábbiakban olvasható 25 írásmű szerzőit a tiszteletadás kinyilvánítása vezette, azonban minden egyes nyilatkozat olyan személyes epizódokat közöl, amelyek új ismeretekkel bővítik az adott korszakról, az alkotóművészeiről és tanárról alkotott korábbi képünket. A megemlékezések kétoldalú gyarapodást jelentenek: egyrészt számos új nézőponttal gazdagítják Károlyi Pál portréját, másrészt emlékeikkel egy új közösséget hoznak létre az egymástól távolkerült művészek, tanárok és tanítványok, sőt a közleményünket olvasók között.

Mindezért köszönettel és hálával tartozom a felkérésemre emlékirásaikkal válaszolóknak.

Befejezésképpen még egy további szerkesztői kötelezettségnek kell eleget tennem. Minthogy Károlyi Pál életművének közismeretét tekintve is érvényes az a sajnálatos tapasztalat, amely a múlt század „harmincasok” néven ismert zeneszerzőinek tárgyalásakor felmerül, – tekintve, hogy életműveik nem tekinthetők közismertnek –, ezen oknál fogva nem mondhatunk le pályaképük bemutatásáról. Ezt a tájékoztatási kötelezettséget ezúttal egy szabadon fogalmazott, személyes jellegű pályakép-vázlattal kívánom – főként az alkotói eredmények jelentőségét megemlítve – teljesíteni.

Károlyi Pál a múlt század harmincas évtizedében (Budapest, 1934.) született magyar zeneszerző-generáció tagja volt. Munkásságában több alkotó-periódus bontakozott ki. A '60-as években a korabeli hagyományos forma- és harmóniarendjének keretében sikeres, egyéni szemléletű kórusműveket, zenekari kompozíciókat és figyelmet keltő szóló- és kamaraműveket komponált. A korabeli zeneélet kiváló karmesterei, karnagyai és szólóművészei szólaltatták meg műveit. Tiszteleti szándékkal néhány, többségüket tekintve már körünkből eltávozott művész nevét is felidézzük, természetesen a teljesség igénye nélkül: oratóriumát Erdélyi Miklós vezényelte, kórusait id. Sapszon Ferenc, Párkai István, Nánásy Géza, Maklári Zoltán és további kiváló karnagyok mutatták be, a *Meditazione* című zongora-klarinét duóját Kocsis Zoltán és Berkes Kálmán éveken, sőt évtizedeken át koncerteken és rádiófelvételeken népszerűsítették. Nem hagyható említésen kívül a *Triphongus* című orgonasorozat magyarországi bemutatójának, Lehotka Gábor orgonaművésznak több tucatnyi, külföldi *Triphongus*-előadása. Az alkotó periódus legfőbb műve a nagyszabású *Aucasin et Nicolette* széphistória oratóriumszerű megzenésítése volt, amely rádiófelvételen, és utóbb élő előadásban is bemutatásra került.

Meditazione - I. Andante (2:51)

A YouTube-n Károlyi Pál Meditazione c. műve zongora-fagott változata találgató Kocsis Zoltán és Janota Gábor előadásában.

meditazione
per clarinetto e pianoforte
(1967)

KÁROLYI Pál
(1934-2015)

Tranquillo
senza misura

© 1970 by Universal Music Publishing Editio Musica Budapest

Z. 6152

4

4

5

4

2

pp cresc.

Ped.

Z. 6152

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(4 felvétel\)](#)

© 1978 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Károlyi Pál: Triphongus 1

Károlyi Pál: Triphongus 2

Károlyi Pál: Triphongus 3a

Az 1966-os év fordulatot hozott alkotói szemléletében, ekkor Norvégiába látogatott, egy Bergenben meghirdetett nemzetközi zenei pályázat neki ítelt díjának átvételére, és a díjnyertes mű bemutatójára. A hazai elzártságból kitekintő szerző előtt kinyílt a világ: lehetőség adódott számára, hogy a svédországi kortárs zene új zeneszerzői eredményeivel megismerkedjék. Ezek a meghatározó benyomások és élmények döntő szerepet játszottak zeneszerzői stílusának megújulásában. Kiemelt szerepe volt ebben a folyamatban Bengt Hambraeus svéd zeneszerző személyének és műveinek, amelyek hatására egy felszabadult, kísérletező szemlélet jelent meg újabb kompozícióiban, melyekben az *aleatoria* alkalmazásának is meghatározó szerepe volt. Éveken át, műről-műre egy változatokban gazdag, önálló és egyben egyéni stílust alakított ki, és kezdeményezéseinek sorával lepte meg előadóit és hallgatóit. Ebben az időszakban komponálta egyik legsikeresebb, itthon és nemzetközileg elismertté vált orgonára-sorozatát: a *Triphongus* című kompozíciókat, amelyek három szóló-, illetve duóvá szélesülő alkotás csoportjából szerveződtek egységgé (1968, 1970, 1975). A sorozat által újabb művészi kapcsolatok alakultak ki a kortárs zenét megszólaltató magyar előadóművészek és a szerző között, főként a németországi bemutatók interpretátoraival. Többek között Werner Jacob orgonaművésszel, aki 1973-ban, Nürnbergben mutatta be a *Triphongus*-sorozat két darabját, és akinek a felkérésére Károlyi egy *Orgelsymphonie*-t komponált (Hessische Rundfunk, 1981.). Nyugat-európai bemutatóit gyarapították a későbbiekben Heinz Wunderlich, Christian Collum és Th. D. Schlee előadóművészek, akiknek előadásai újabb sikerekkel gazdagították a Károlyi-orgonaművek koncert-előadásait. Itt említhető a Nürnbergi nemzetközi ION fesztivál megrendelésére készült *Psalmusin MMII* című oratórium, amit 2003-ban Nürnbergben mutattak be. A megelőző években ugyancsak Németországhoz fűződött egy ifjúság számára komponált többtételes zongoradarabjának berlini kitüntetése is: az 1991-ben írt *Modellek* című kompozíció-sorozat elismeréseként (1992).

A '90-es évtized számos további új kezdeményezésre adott alkalmat: két versenyművet komponált, 1991-ben Petró János felkérésére *Zongoraversenyt* írt Rácz Aladár pályakezdő zongoraművész számára, majd 1998-ban Gerencsérné

Szeverényi Ilona cimbalomművésznak *Cimbalomversenyt* komponált (a bemutatón Tihanyi László vezényelte Intermoduláció együttesét).

Késői alkotóperiódusában az egyházi művek és szövegek iránti érdeklődése – a főiskolai egyházzene szak megindításának tanításától aligha függetlenül, egyre meghatározottabbá vált alkotómunkájában. Magyar és latin nyelvű kórusokat, miséket, passiót és számos szóló- és zenekari együttest alkalmazó művet írt az ezredforduló előtti és azt követő évtizedben. Zeneszerzői stílusa egyszerűbbé vált, személyes lírájában egy visszafogott, áttört hangzásigény jelentkezett. Ez a kifinomult árnyaltságú vonóshangzás jellemezte a *Beyond* (1999) és az *Adagio* (2006) című vonósznekari műveket, (még a 2009-ben írt *Egyedül* című zenekari dalát is). A *Beyond* Helsinkiben Szilvay Géza vezényletével, az *Adagio* Grazban Gyenge Tibor együttesével sikeres ősbemutatókkal ajándékozta meg a szerző utolsó évtizedét. Hasonló sikerek fogadták késői zongoraműveinek, újabb cimbalomdarabjainak, orgonaműveinek és kamarazenéjének, zenekari műveinek bemutatóit (többek között Hargitai Imre, Gyöngyössy Zoltán, Móri Beáta, Szeverényi Ilona, Solt Péter, Petró János és Jancsovics Antal megismétlődő előadásaiiban). Kórusainak ösztönzője és előadó együttese elsődlegesen a Szombathelyi Főiskola Vinczeffy Adrienne vezette Berzsenyi Dániel Vegyeskara volt, az együttes hangfelvételeken is megörökítette kórusműveit.

Kései alkotókorszakában a zeneelmélet tárgy elkötelezett tanáráként egy hiánypótló stílustörténeti-kottás kiadványt állított össze, amely a szerző terve szerint a felsőfokú zenelmélet-tanítás kézikönyveként zenetörténeti korszakok szerinti négy tematikus kötetben valósult meg. A kézikönyvek még Károlyi Pál életében elkészültek, a négykötetes zeneelméleti kézirat azonban még nem került rendeltetésének megfelelően a zeneoktatás gyakorlatába. Ez a mulasztás az utókor mielőbbi feladatai közé sorolható.

Munkásságának elismerését a magyar és a külföldi zeneélet számos díjban és kitüntetésben is kifejezésre juttatta: életműve Erkel-díjban (2009) és számos további kitüntetésben részesült.

(2025. május 10.)

I.

A BUDAPESTI (VÁCI, POMÁZI) ÉVEKET FELIDÉZŐ EMLÉK- ÍRÁSOK (1962-1990)

1.

ENZSÖL TÜNDE² KÁROLYI PÁL ÉS A CIMBALOM

Károlyi Pál és a cimbalom története 14 éves koromban kezdődött. Ő akkor a XI. kerületi Állami Zeneiskola zongoratanára volt. Én abban az időben cimbalom, zongora és elméleti tárgyakat tanultam a zeneiskolában. Ma is nagy hálával gondolok zenetanulásom első éveire, főtanszak tanáromra, Tarjáni Tóth Idára, Czövek Ernára, Bárdos Kornélra. Rengeteget tanultam tőlük, de nem mondhatom, hogy az avantgárd kortárs zenéről bármit is hallottam volna óráikon. Nagy elfoglaltságom ellenére a 12 évfolyamos általános iskola és gimnázium tanulójaként az iskola karének óráira is járnom kellett. 1965-ben az énekkar Károlyi kórusműveinek bemutatására készült. Énektanárom, Jezsovics Sarolta egy Károlyi-zongoramű kottáját adta a kezembe, hogy azt tanuljam meg. Visszaadtam másnap a kottát azzal, hogy ez lejátszathatatlan.

Egy napon megjelent Károlyi tanár bácsi, a művek szerzője, fekete hajú, dús szemöldökű, komoly-komor férfi. Megkérdezte, mi a gondom a zongoraműve kottájával. Eljött hozzánk, megismerkedni a cimbalommal. Akkor látott életében először közlő címbalmot. Ma már sok évtizedes gyakorlattal és némi diplomáciai finomsággal úgy magyarázom zongora-központú szerzőimnek, hogy nekik 10 ujjuk van, nekem meg csak kettő verőm. Innentől minden világos számukra is. A tanár úr nem vesztette el türelmét, ezer dolgot kérdezett. A legközelebbi alkalomra le kellett rajzolnom a cimbalom húrjait, a hangok elhelyezkedését. Ezt követően egy nagyon szép kézírással írt kottát hozott, mindenfélét próbálgatott, és mindig kérte, hogy játsszak neki más darabokat is. Nekem persze akkorra már mintegy 5-6 darabból álló repertoárom volt, így hamarosan a végére értem a mutatni valónak. Legkedvesebb művem egy bravúrdarab, egy tipikus ráadás szám volt, amihez különös emlék kötött. Első cimbalom tanárom sokáig túl nehéznek ítélte a darabot. Egyszer egy helyettes tanártól megkaptam a bűvös kottát. Tényleg elég nehéz volt, de megtanultam. Vad örömben teljesen belebolondulva, fűnek, fának eljátszottam a virtuóz

² Cimbalomművész.

művet. Károlyi Pálnak is előadtam. Nagyon tetszett neki túlfűtött, túlhajszolt előadásmódom. Igen hamar jött a válasz, megérkezett a három tételből álló cimbalom művének az utolsó, negyedik tételének a kottája. Mindenki számára egyértelműen világos volt, hogy Allaga Géza *Vihar* című etűdje inspirálta a szerzőt az utolsó tétel megírására. Ezzel a tétellel rengeteget bíbelődtünk. Sehogy nem tudtam megvalósítani kívánságait, mire végre valahogy ráéreztem. Be is jegyezte a fekete, kék, vagy grafit ceruzás javítások alá az előadás módjára vonatkozó instrukcióját. A darabnak óriási sikere volt a XI. kerületi zeneiskolai hangversenyen.

Károlyi Pál: Négy cimbalomdarab

1967-ben a Filharmónia szerzői estet rendezett Károlyi műveiből. Felkérték tanáromat, Gerencsér Ferencet, hogy játssza el az új Károlyi-művet, a *Négy cimbalomdarabot*. Ő már akkor bejárta a világot, lemez, TV, rádió és rengeteg koncert után bizonyára nem volt szüksége arra, hogy egy fiatal szerző művével bíbelődjön, nem vállalta el a felkérést. Mély tisztelettel emlékszem rá, aki nemcsak Bachot és sok más szerzőt tanított, hanem tartást, emberséget is. Döntését nagyon meg tudom érteni. Viszont nagyon megijedtem, amikor Károlyi Pál tudomásomra adta, hogy én fogom előadni a művet a Filharmónia Kamaratermében. Ekkor már pontosan tudtam, hogy a Semmelweis utcai terem a zene fellegvára. A helyzet elképzelhetetlen volt számomra, de ugyanakkor nagyon boldog is voltam, mert ki más játszhatná el a szívemhez nőtt darabot, ha nem én. Tényleg sikeres volt. Nemsokára megjelent a kritika, miszerint: „*A hangverseny fölöttébb népes és lelkiismeretes előadógárdájából külön ki kell emelni a fiatal cimbalomművész, Enzsöl Tünde nevét, aki egy megszállott démonikus erejével játszotta el Károlyi Pál cimbalomdarabját.*”

Úsztam a boldogságban. Azóta nagyon sokszor eljátszottam ezt a művet koncerten, több országban, rádióban, 1968-ban a BBC, majd a bécsi rádió is felvett egy részletet a műből. Játszottam Bayreuthban, Lille-ben, Lyonban. Még a legutóbbi időben is idéztem egy mesterkurzuson tartott előadásomban a nekem-velem komponált, szívemhez nőtt *Négy cimbalomdarabot*.

Pár évvel a bemutató után megjelent a kotta a Zeneműkiadó gondozásában. Károlyi Pál maga hozott nekem egy példányt. Nagyon örültem, miért is ne tanulja meg sok más cimbalmos ezt a kedves darabot. Felütöttem a kottát, és mélységesen megdöbbsentem, mert nem találtam benne a nekem szóló ajánlást, amit úgy éreztem, hogy megérdemeltem volna annyi igyekezet után. De nem

szóltam semmit. Becsuktam a kottát. Ma is ugyanazt gondolom hófehér hajjal, amit akkor.

Barátságunk megmaradt ezután is, Károlyi Pál más műveket is komponált cimbalomra Szeverényi Ilonának is, nekem is, és a cimbalom kettősünknek is: '75-ben a *Rondót*, majd a *Két akvarellt*, '76-ban a *Notturnót*, 79-ben a *Variációkat*.

Akkor, fiatalon elfogadtam, amit írt, ma már nem teszem válogatás nélkül. Sajnos sokat kínlódtunk néhány hanghatással, mert magával ragadott minket kísérletező, játszani vágyó kedve. Vidáman dobáltuk a gumilabdákat, és nem szóltunk az ólom golyók miatt, vagy a milliószor elhangolt basszus-húr miatt. Ma már nem engedem, hogy egy szerző olyan effektust írjon, ami tönkreteszi a réz-spirálozású húrokat, vagy kilazítja a hangoló szöget. Utólag sajnálom, hogy ezt akkor még nem így láttuk.

Tartottuk a kapcsolatot, időnként egy-egy koncert, vagy egy újabb mű komponálása alkalmából találkoztunk. Károlyi zenekari műveiben is alkalmazta a cimbalmot. Egy alkalommal lemezfelvételre utaztunk Szombathelyre Szeverényi Ilonával. Csak utólag mondtam el, hogy előző nap volt az esküvőm, és most családot, vendégeket, csapat-papot faképnél hagyva egyenesen onnan indultam a lemez felvételére.

Büszke vagyok arra, hogy megismerhettem Károlyi Pált, az embert is, a zárkózott hallgatagsága mögé bújt vívódó embert. A megfontolt, csendes természet mögött rejtőző belső tüzet, amit egy démonikus pillanatában kottává tudott változtatni. Egy előadóművész feladata az, hogy alázattal, hűségesen tolmácsolja régmúlt idők szerzőinek műveit. Nekem megadatott, hogy az alkotó műhelyébe is betekinthettem, sőt még egy kissé be is léphettem oda játékkal és egyéniséggel: hatással voltam a születendő művekre. Hálával tartozom neki azokért a tapsokért, amivel a közönség díjazta kompozícióit, és egy kicsit az én előadásomat is.

(2025. április 20.)

2.

GERENCSÉRNÉ SZEVERÉNYI ILONA³ KÁROLYI PÁL CIMBALOMMŰVEI

Károlyi Pál zeneszerzővel 1972-ben ismerkedtem meg, első cimbalomduó-partneremnek, Enzsöl Tündének köszönhetően. Számára írt Károlyi Pál szólóművet *Négy cimbalomdarab* címmel, amelyet ő is mutatott be, nagy sikerrel. Ez a ciklikus mű inspirálóan érdekes, a cimbalmon új effektusokat felvonultató, jól játszható, sajátos arculatú tételekből áll.

Kértük, írjon nekünk két cimbalomra is darabokat. Nagyon érdekelte Őt a cimbalom felépítése, a különleges megszólaltatási lehetőségek, pizzicato-, flageolet-, tenyeres-játék, minden, ami a húrokkal való közvetlen kapcsolat által létrehozható hangzáseffektusokat eredményezte. Gondolati, kifejezésbeli tárházának gazdagságát bizonyítják a nekünk írott kétcimbalmos művei, amelyek a hetvenes években az újdonság erejével hatottak. Egyidőben kaptuk meg a *Két akvarell* és *Notturmo* című darabokat. A *Két akvarell* nagyon színes palettájú, rajzos zenei vízfestés, széles dinamikai skálával, csendekkel, finoman tagolt lamentációk sora.

A *Notturmo* még csendközelibb mű, éterien finom hangzásképpű üveghangok egymásutánja, sok csenddel megkomponált visszhangjáték a végtelennek tűnő térben és időben. Állapotzene, amelyet bárhol lehetne kezdeni, akármeddig ismételtetni és bármikor abbahagyni anélkül, hogy hiányérzetünk, befejezési igényünk lenne.

1975-ben komponálta *Rondo* című művét, amely már nagyobb formátumú, drámai hangvételű alkotása, mintegy esszenciája a korábbi zenei tapasztalásoknak. Egy nagyobb akusztikai hangzástérben gondolkodva megírt sztereójáték, nagyon tudatosan felépített dramaturgiával. A darabot egy mind szilajabbá és vadabbá váló táncosság jellemzi. Ostinatoszerű ritmusok dinamikai fokozásával jut el az extázisig, majd távolabbi hangzásvilágba, a lamentációk nyugalmaig. A hagyományos verők mellett kellett kipróbálnunk az általa vágyott hangzásképpé megvalósítása érdekében sokféle zajkeltő eszközt, amelyek végül a mű megszólaltatása során a zenei kifejezés fontos eszközeivé nemesedtek. Pl.: kisdobverőket, triangulumot, acél- és üveggolyókat, tömör

³ Cimbalomművész-tanár.

gumilabdákat, réz cintányérokat stb. Kreatív, játékos, ugyanakkor zenei igényességét is tükröző elvárásai nagyon érdekes, sokarcú művet eredményeztek, amely kiderült a koncerteken a hallgatóság fogadtatásából és a szakma pozitív kritikáiból is. Bátran vállalta játékos kedvét, amelyben mindig volt zenei üzenetérték. Semmit nem várt el önző, egyéni érdekből, instrukcióit zenei kíváncsisága mindig megelőzte. Vigyázott a szabadság és kötöttség arányaira. A variábilis részek soha nem szólaltak meg kétszer egyformán, formai okokból a részek időarányát be kellett tartani, vagyis a kötött zenei anyag és a közjátékok időtartama is megkomponált volt. A műveiben mindig tükröződnek saját személyiségjegyei, mert egyidejűleg volt gyengéd, szemérmes, vidám, szomorú, szenvedélyesen kirobbanó személyiség és könyörületes, mint ahogy a kompozícióiban is megtapasztalhatjuk.

Nagyon nagy öröm volt számomra, amikor megkaptam a nekem írt *Cimbalomversenyét*, amelyet Tihanyi László vezényletével az Intermoduláció Kamaraegyüttessel mutattunk be 1998-ban a Régi Zeneakadémián. Ez a legnagyobb terjedelmű és időtartamú cimbalomműve, ami megtisztelően nagy feladat és felelősség volt a számomra. A szólista és a zenekari hangszerjátékos számára megírt kottaképe világos instrukciókkal ellátott, minden részletre figyelő, kidolgozott lejegyzési mód. A Magyar Rádió felvételt készített a bemutatóról, amelynek nagyon jó közönség- és szakmai visszhangja volt.

Bízom abban, hogy művei nem csupán a saját tanítványaim által élnek majd tovább, hanem közkinccsé válnak a későbbi cimbalmos nemzedék számára is. Vékony Ildikóval és Móri Beátával tűztük többször műsorunkra kamaradarabjait, amelyek mindig sikeres, jó visszhangú előadások voltak. Szakközépiskolai és Zeneakadémiai tanítási tervezetem *Ajánlott irodalom* című fejezetébe írtam a *Kortárs zeneszerzők cimbalom-irodalma* jegyzékének szóló-, kamara- és versenyművei közé Károlyi Pál műveit is, mint figyelemreméltó, jól tanítható irodalmat.

(Budapest. 2025. április 22.)

3.

BILLER ISTVÁN⁴ KÁROLYI PÁL HÁROM NŐIKARÁNAK BEMUTATÓJA AZ IFJÚ ZENEBARÁTOK BUDAPESTI KAMARAKÓRUSÁVAL

Károlyi Pál zeneszerzővel emlékeim szerint 1974-ben ismerkedtem meg. A Kórusok és Zenekarok Tanácsa részéről Tóth Mihály karnagy javasolta Károlyi Pálnak, hogy keressen fel minket, a Budafoki Kamarakórust – akkori nevén az Ifjú Zenebarátok Budafoki Kamarakórusát. Ugyanis a Debreceni Nemzetközi Kórusverseny rendezői Károlyi Pált kérték fel – feltehetően az előző évben, 1973-ban a Debreceni Kodály kórus által előadott *Incanto* című vegyeskarának sikere alapján –, hogy a nyitó gálakoncertre egy új kórusművet komponáljon. A művet bemutató énekkar természetesen ismét a hivatásos Debreceni Kodály Kórus lett volna Gulyás György karnagy vezetésével, aki Károlyi Pál akkor még csak készülő új vegyeskarának előadását végül nem vállalta el.

Sőt, tudtommal, minthogy már kevés idő volt a betanulásra, a feladatra már más vegyeskar sem vállalkozott. Így azután bennünket keresett meg a szerző. Mivel az énekkarom egynemű kórus, leánykar volt, ezért a már korábban írt női kari Károlyi-kórust, *A szerelem két strófája* című művet (E. Mörike és Henry Michaut verseire) kezdtük a tanulni, tekintve, hogy a szerző a váratlan felkérés okán az új kompozíciót még csak ekkor kezdte komponálni. Hamarosan elkészült az új mű: a *Notturmo*.

A már nekünk átadott két korábbi leánykar zenéjét tekintve egy egyéni hangvételi kórusmű volt, amely a legjobb értelemben belesimult a korabeli, megszokott kórus-hangzásvilágba. Ezért a betanulásuk nem volt számunkra különleges feladat, ami próbára tett volna minket. Az új mű, a *Notturmo* viszont semmi előzményhez nem volt hasonlítható. Olyan egyedi módon nyúlt a szerző az „éjszaka hangjaihoz”, mint még soha senki. A mozdulatlanság és a lelkiileg megrázó, felkavaró érzések olyan különlegesen szólaltak meg a kóruson, ahogyan ezt még soha, egy szerző sem élte így át. A nyolcszólamú nőikari kompozíció, szöveg nélküli hangzókra épült, és elég terjedelmes, 14 percnyi időtartamú volt. A 8 szólamot négyfelé osztva alkalmazta a szerző.

⁴ A Budafoki Kamarakórus karnagya, hegedűművész-tanár.

A kórus térbeli felállása is rendkívüli volt: a Debreceni Aranybika Szálló nagytermében a nézőtér négy pontjára kerültek az énekesek. A színpad bal- és jobboldalán levő erkélyekre és az emeleti középső páholy bal- és jobboldalára, vagyis az emeleti nézőtér négy sarkában állt fel a harmadik és a negyedik csoport. Így alakulhatott ki a szerző által elképzelt kvadrofón hangzás, amit ekképpen még senki nem hallhatott. A 8 nőikari szólam mellé – a szerző engedélyével – 8 hegedűt is alkalmaztam, amitől a női hangok különleges színt kaptak, és általuk az intonáció is igen pontos lett.

A mű óriási hatást tett a hallgatóságra, a szakmát és a zeneértő közönséget is beleértve, nagy siker volt. Az előadást nem lehetett sztereó technikával rögzíteni, a kvadrofón technika még ma sem létezik a hangrögzítésben és a rádiózásban. Így a kórusmű kétszer hangzott el a debreceni ősbemutatón. Először és utoljára.

[Synaesthesia](#) (6:06)

© 1984 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A másik általunk bemutatott Károlyi-kórus, a *Synaesthesia 1* című mű 1977 végén készült, ajánlása is a Budafoki Kamarakórusnak szólt. A kórusmű bemutatója nem koncertelőadáson hangzott el, hanem a Magyar Rádió 22-es stúdiójában került felvételre, 1978 márciusában. A hangfelvétel zenei rendezője Balassa Sándor volt. Ez a mű is különleges zeneszerzői tehetségről tanúskodik. A négyszólamú női karhoz 20, azaz húsz szólistát is alkalmazott a szerző, amely hangzásában nagy élményként érintette meg az előadókat, és amint megtapasztalhattuk, a hallgatókat is.

Énekkarunk ezzel a művel a Londoni BBC Rádió és Televízió 1978. évi „Let the people sing!” című jelíges kórusversenyén I. helyezést ért el Andrzej Koszewsky lengyel zeneszerző (1922–2015) *Canzona e danza* című kórusműve társaságában. Károlyi Pál *Synaesthesia* című műve Benjamin Britten, Kodály Zoltán és Mihály András műveivel együtt felkerült a Budafoki Kamarakórus 1984-ben kiadott hanglemezére (Hungaroton, SLPX 12617).

Nem tudom, hogy ezeket a merész, igényes, rendkívül magas követelményeket támasztó műveket, mint az említett két Károlyi-kórust, ki, mikor és hol fogja ismét előadni, de remélem, hogy újra és újra életre kel majd a *Notturmo* és a *Synaesthesia*⁵.

2025. április 24.

4.

NÓGRÁDI PÉTER⁶ EMLÉKEIM KÁROLYI PÁL ZENESZERZÉS TANÁROMRÓL

Kilenc éves korom óta rendszeres zenei képzést kaptam budapesti zeneiskolákban. Szolfézs-, és zongora tanulmányaim gimnáziumi éveimben megszakadtak. A kreatívabb zenélés, improvizálás iránti érdeklődésem viszont egyre inkább nőtt. Szakirányú képzést kerestem, és találtam a XI. kerületben működő Állami Zeneiskolában. Előbb 17 évesen Geszler Györgynél tanultam összhangzattant. Később, ugyanitt Károlyi Pál tanár úr növendéke lettem. Ő Geszler tanár úr utódaként oktatott itt. Egész Budapesten egyedül a XI. kerületi zeneiskolában volt – a zeneszerzési tanulmányok megalapozását szolgáló – célirányú oktatás. Ennek bevezetése Károlyi tanár úr nevéhez köthető. Vezetésével Bach korálokot harmonizáltunk, Palestrina stílusában motettákat írtunk és összhagzattanban képeztük magunkat. Ez egy kísérleti csoport volt: kettőnél, háromnál nemigen voltunk többen.

⁵ A synaesthesia (gör.) szinestézia olyan mentális jelenség, amelyben egyik érzékszerv által keltett benyomás automatikusan aktivál egy másik érzetet, tehát például a hangokhoz az ember akaratlanul is színeket társít. (Viccesen úgy is mondhatjuk, hogyha valakit fejbe vágunk, az csillagokat lát.)

⁶ Zeneszerző, tanár, az MMA rendes tagja.

1974 ősztől, 22 éves koromtól – már végzett építéssként –, munkaidő után, heti kétszer látogattam Tanár úr óráit. Igen hamar bizalmába fogadott. Egy-kétszer magával vitt a Korunk zenéje koncertsorozatra is, a Zeneakadémiára. Közben legfrissebb kortárszenei élményeinket is megtárgyaltuk egymással. Tanulmányaim során, a stílusgyakorlatokon kívül, egyszer önálló zongoradarab írására is rávett, melyben a skála 12 hangja helyett csak 8-at használhattam. Ebből egy kis variáció sorozat született.

Végül 1976-ban a Tanár úr által eléggé felkészültnek éreztem magam, hogy a Zeneakadémia zeneszerzés tanszaki vizsgára elmenjek. Bátorításul, személyesen elkísért oda, és a vizsga előtt pár szóval beajánlott Petrovics Emil tanszakvezetőnek. A több irányú megmérettetésben, zenei felkészültségemben Tanár úr által felvértetve, jól teljesítettem. A hangsúly azonban a saját kompozíciókon volt. A három felvételre vitt darabom viszont eléggé harmatosra sikerült. Így aztán – a Bizottság ajánlására – a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola IV. osztályos növendéke lettem egy évre, Fekete Győr István zeneszerzés órát látogattam.

Károlyi tanár úrral ettől kezdve már ritkábban találkoztam. Szelíd, csöndes, mosolygós lény, hangja azonban máig megőrződött bennem.

(2025. április. 11.)

5.

Dr. BENCE GÁBOR⁷

KISKAMASZKÉNT KÁROLYI PÁL KÖZELÉBEN

Ötödikes koromtól álmodoztam arról, hogy zeneszerző leszek. Hamar beiratkoztam összhangzattanra, s bár agyam, zenei felkészültségem még kevés volt a komolyabb haladáshoz, büszkén jártam Geszler Gyuri bácsi óráira. Hetedikre készülve kaptam a hírt, hogy „igazi zeneszerzést” is lehet már tanulni a kerületi zeneiskolában. A fiatal Károlyi Pál indított kiscsoportos zeneszerzésórákat. Természetesen sietve jelentkeztem. (Ekkor talán 1974-et írtunk.)

⁷ Dr. Bence Gábor DLA kelenföldi evangélikus kántor, a Magyarországi Evangélikus Kántorképző Intézetvezetője.

S mennyire más, mennyivel több volt ez, mint a rideg összhangzattan szabálytengere! Pali bácsi – mert bármily fiatal is a tanár, a bácsi megszólítás kijárt neki – szeretettel vizsgálgatta gyenge próbálkozásainkat. Tanított formatant, magunk is alakíthatnánk egyszerűbb periódusokat, de még ennél is izgalmasabb volt, amikor kortárs alkotásokat mutatott nekünk. Jól emlékszem, amikor egy ilyen új művet bemutatott, magam azonnal igyekeztem az ötletet „lekoppintani”. És mélyen megmaradt bennem Pali bácsi azon tanítása is, hogy „Ezt a művet már megírták, neked mást kell kitalálnod!” Türelmesen elmagyarázta azt is, mi a különbség az alkotó és az epigon között.

Ugyanakkor arra is figyelmes volt, mifajta hangzatokat improvizáltak az óra előtt a zongorán; ő bátorított, alakítsak ki tudatos zenei szerkezetet kis ötleteimből. Az ő vezetésével készült el a felvételi darabom, s lehettem „zeneszerzős” a konziban.

De nem felejtettem el azt a kedvességet sem, ahogyan a tanítási nap utolsó órája után rendre felajánlotta, hogy hazavisz autójával, az álomszép ezerhármas Zsigulival. Nagyobb megtiszteltetés talán nem is érhetne a magamfajta egyszerű körülmények között nevelkedő papgyereket. Sokat jelentett, hogy „emberszámba vett”, érdeklődött életemről, beszélgetett velem a rövid autóutakon.

Nem lettem zeneszerző. Egyházzeneisként azonban igen sokat kamatoztattam mindazt életem során, amelynek alapjait Károlyi Pál tanár úr rakta le életemben.

6.

AMBRUS ÁKOS⁸ EVOKÁCIÓ

Kedves Mesterem!

Minden nap felidézlek – hol magamban, hol a saját növendékeim előtt. Rossz növendéked voltam. A tudásodat, amit átadtál, sokáig nem hasznosítottam. Nincs más hátra, minthogy mindazt, amit tőled tanulhattam – a zene szeretetétől a művészi célok eléréséhez szükséges konok kitartáson át, a szakmai alázattól az önmagunkkal szembeni végtelen igényességig – most már ne magamnak, hanem mások hasznára adjam tovább, immár a tatai Menner Bernát Zeneiskolában.

⁸ A Magyar Állami Operaház magánénekes, ének- és zeneirodalom tanár, zeneszerző.

A tanításaid – az TE vagy. Így hát nem tudok tőled elszakadni. Ebben a megfoghatatlan, kaotikus zenei világban a te szemüvegeden keresztül próbálom átlátni a mai furcsa és rémisztő összevisszaságot: a stílustalanságot, a rossz eklektikát, a tízezernyi zenei stílust és alstílust. Magánénekes és zeneirodalmat tanuló növendékeimet próbálom átvezetni ezen az igénytelen populáris és ízléstelen zenei mocsáron.

„Sok néven szólítottak...”

Kinek Pali, kinek Pál, kinek Tanár Úr, kinek Mester. Kicsoda ő? Zeneszerző? Pedagógus? Pszichológus? Coach?

Károlyi Pál mindegyik volt: önzetlen és segítő, növendékeitől a saját idejét és munkáját nem sajnáló, végtelenül szerény alkotóművész. Én „pedagógus-művész”-nek nevezném, mert végtelen segítőkészsége és ötlettára mellett művészként tanított. Hiszen egy jó zeneszerző a művein keresztül is tanít – akkor is, ha hivatalosan nem pedagógus.

A zeneirodalom tanár

Sose felejttem el az óráit. A Budapesti Művelődési Központban működő kerületi Szabó Ervin Könyvtár zenei részlege komoly HiFi berendezésekkel rendelkezett: Dual lemezjátszó, Revox szalagos magnó, és – a lényeg – a Marantz hangfalcsalád akkori zászlóshajója, az Imperial 7. A hangminősége olyan kiváló volt, hogy minden óra előtt mi, növendékek, átcipeltük a stúdióból a könyvtárterembe, és székekre „ültettük” a böhom nagy hangfalakat.

Szükség is volt rá, mert az órákra rendszeresen sokan jártak, köztük felnőttek is. Megkérdeztem egy alkalommal az egyiküket: miért látogatja a zeneirodalom órákat, ha nem zenésznek készül? A válasz: „A zeneirodalom hozzátartozik az általános műveltséghez.”

És valóban: ezek a rendkívül szuggesztív zeneirodalom órák a minőségi zenehallgatással együtt nagyon komoly hiánypótló foglalkozások voltak. Külön élmény volt, hogy itt találkoztunk először referencia-minőségű hanglejátszással, ami megsokszorozta Károlyi Pál tanár úr előadásainak hatását.

Ne felejtjük el, hogy ez annak a korszaknak a virágkorában történt, amikor minden vezető híradástechnikai vállalatnak saját márkás hanglemezkiadója is volt. Zeneirodalom-tanárként irigylem azt a lelkesedést, amivel látogatták a fiatalok Pali előadásait. Vén fejfel kellett rádöbbsenem: ezt a motivációt nem a zeneirodalom tananyaga, hanem Károlyi Pál szellemi nagysága idézte elő.

Emlékszem, hogy nemcsak hanglemezeket, hanem sok könyvet is hozott az órákra, hogy az idézetei pontosak legyenek. Mai szemmel nézve, egyetemi szintű előadásokat tartott. Mindannyian megtisztelőnek éreztük, hogy ilyen alaposan és részletesen vezetett be minket a zene birodalmába.

A legemlékezetesebb számomra Berliozról és Schubertől tartott előadássorozata volt. Vagy inkább tanúvallomása. Akik Berlioz műveit Károlyi Pál ízlésvilágán keresztül hallgatták meg – ő a 19. század egyik legnagyobb lángelméjének tartotta –, azóta is változatlan, betonbiztos rajongással hallgatják Berlioz zenéinek minden ütemét.

Az összhangzattan tanár – Viski János örökségével

De nemcsak zeneirodalom-tanárként emelkedett ki a hetvenes évek zsibbasztó politikai légköréből. Kiválóan oktatta az összhangzattant és az ellenpontot is. Természetesen csoportos foglalkozások voltak ezek, és meglehetősen bosszantó volt, ha valaki nem készült.

Érdekes módon nem Károlyi Pál volt az, aki bosszankodott. Valahogy mindannyian éreztük a kölcsönös felelősséget: egy egészséges, egymást ösztönző légkör alakult ki, ahol mindenki igyekezett a lehető legjobban teljesíteni – még akkor is, ha a feladatok bonyolultnak tűntek. Bevallom, én sem tudtam mindig mindent megcsinálni. De ezek az órák inspiráltak: a két tanév közötti nyáron emiatt a teljes Keszler-féle összhangzattan tankönyvet feldolgoztam, példatárakat és jegyzeteket készítettem hozzá.

Különleges jutalom volt számomra, hogy Károlyi Pál, a mesterem, kiegészítette ennek az anyagnak egy zeneelméleti részét. Zenészeknek mondom: a moduláció fejezetet a Viski Jánostól tanult diatonikus moduláció tanításával egészítette ki. Ezt említettem meg a Zeneakadémiai zeneszerzés-felvételin is az összhangzattanból felvételiztető Soproni Józsefnek, aki meghallva a „*diatonikus moduláció*” és „*Viski János*” szavakat, szinte azonnal szívébe zárt.

Akkor még nem tudtam, hogy ez szinte különleges tudásnak számított. De azt igen, hogy sokkal logikusabbnak és átláthatóbbnak tűnt, mint amit a tankönyvekből tanultunk.

Az ellenponttan tanár

A vokális ellenpont, mint tantárgy számomra mindig is nagyon bonyolultnak tűnt. Óriási segítség volt, hogy a tanár úr rendkívül logikusan és közérthetően prezentálta a Palestrina-stílus minden csínját-bínját, és – ami a legfontosabb – a

vizsgákon a növendékek összeálltak és elénekelték az általuk készített ellenponttan-vizsgadarabokat. Milyen érdekes, hogy mindezt később egészen másként, – mint énekes –, tudtam hasznosítani. A vokálpolifónia ugyanis – ezt csak a „gyakorlatban” lehet megtapasztalni – a zeneszerzőbe vetett bizalomról szól. Bízni lehetett a néhai alkotókban, hogy a dallam azelőtt ér véget, mielőtt az énekesből kifogy a szusz. Logikus, hogy alapfokon ezt magánénekesi képzés nélkül is meg lehetett valósítani.

A zeneszerzés mester

Zeneszerző növendékként nem kellett prezentálnunk, előadnunk a darabjainkat, amíg a mester nem szemrevételezte az otthoni munka kottáját. Károlyi Pál a zeneszerzés órákon türelmesen, mély odafigyeléssel vette kézbe a növendékek írományait. Csak néztünk, pislogtunk, hogy hogyan hallja ki az ákombákom kottáinkból a muzsikát, amíg mi is – legalább részben – el nem sajátítottuk a belső hallás képességét. Feltolta a szemüvegét a homlokára, és hosszasan vizsgálta az otthon elkészített kompozíciókat.

Rövid, lényegre törő kérdéseket tett fel:

– *Miért ereszkedik itt a dallam?*

– *És miért megy föl ott?*

Nem tegezte, hanem magázta a gimnazista növendékeit, ami önmagában is különleges és megtisztelő volt. Ma is csodálom, hogy ennyi időt szánt minden egyes növendékre, hogy *megértse és megfejtse* a kompozícióját.

Ezeknek az óráknak különleges, szinte kultikus hangulata volt. Nem csoda, hogy szívesen jártak hozzá sokan zeneszerzést tanulni – hiszen még ma is ritkaság, hogy valaki ilyen színvonalon oktasson zeneszerzést alapfokon.

Az órák nem csak a stílusgyakorlatok, kompozíciók kijavításáról szóltak: személyre szabott zeneirodalom órákká is váltak. Az akkor már megtűrt, de nem oly rég még tiltott gyümölcs, a „nyugati kapitalista, dekadens avantgarde” szerzőiről, azok műveiről sok szó esett. Nem volt internet, Youtube vagy Wikipédia –, ennek ellenére mindent elképesztően szemléletesen tudott bemutatni. Így őrajta keresztül ismertük meg egy másik, egy emberibb, szabadabb világ muzsikáját, az alkotás szabadságát – nem szabadosságát –, és ennek a világnak a korszerű, jövőbe mutatóan modern zenéjét.

És persze nincs oly ifjú alkotó-növendék, akinél az alkotási válság ne jelentkezne idejekorán, ilyenkor az ifjak mestere hirtelen pszichológus, coach, válságmanager lett.

Nem kis nosztalgiával jegyzem meg, hogy az akkori fiatalok, mint jómagam, ha akarták, kényelmesen megszerezhették azt a tudást, ami a konzervatóriumot végzett hallgatók kiváltságának tűnt, egy alapfokú művészeti intézményben is! A lehetőségek ma is adóttak, az akarat és a kitartás tűnt el a közelmúlt generációiból. Nem beszélve, hogy pl. a felnőttek alacsony tandíja vonzóvá tette számukra is a zeneiskolák látogatását.

A kottairás és a hangszerelés

Mindannyian csodáltuk Károlyi Pál kéziratait: tiszta, kalligrafikus kottáit. Sokan próbáltuk utánozni – többünkben ébresztett igényt arra is, hogy zenei „helyesírási”, illetve hangszereléssel kapcsolatos könyveket szerezzünk be. Nem volt nagy választék, de a Casella, a Bogár, a Kotonsky, illetve az ügyesebbek antikváriumból a Siklós könyvet is mindannyian megvettük, no meg a „kötelező” Böhm Zenei műszótárat, és mindig kézközelben tartottuk otthon. Máig megvan az a Pelikan kalligrafikus tollkészletem, amit akkor vettem, mikor a tanítványa voltam.

És természetesen ő irányított mindenkit a Fehérhajó utcába, a Szabó Ervin Zenei Könyvtárba, ahol kispártitúrától a hanglemezig minden megtalálható volt, és ahol AKG fejhallgatókon, HiFi berendezéseken egyénileg lehetett zenét hallgatni, illetve a hanglemezek anyagait pár forintért át lehetett játszani kazettára...

Zeneszerzés és közösségi élet

Komoly élmény volt nemcsak előadóként, hanem hallgatóként is részt venni azokon a zeneiskolai hangversenyeken, ahol a zeneszerzés tanszak növendékei mutatták be saját műveiket. A Magyar Rádió 3. műsorának munkatársa, Friss Gábor éppen egy ilyen koncertet csípett el 1977-ben, és készített később riportot Károlyi Pállal, a XI. kerületi Állami Zeneiskolát bemutató műsorában.

Később a Budapesti Művelődési Központ nagytermében tartotta vizsgakoncertjeit a zeneszerzés tanszak, ahol stílusgyakorlatok és természetesen saját kompozíciók tucatjai hangzottak el. Ugyanebben a teremben időnként Károlyi Pál művei is felcsendültek, örömére és büszkeségére a tanítványoknak.

A szabadság és a szabadosság

A Károlyi-féle zeneszerzés-tanszakon semmiféle stílusbeli megkötés nem volt. De két alapelvet mindig betartatott:

- a szabadság és a szabadosság nem tévesztendő össze,
- az intenzív érzelmi kifejezés és a modorosság nem tévesztendő össze.

Kísérletezni mindig szabad volt, új elveket, saját szabályokat teremteni mindig szabad volt. Egyenrangúnak tartotta az ihletett, belső hallás útján születő muzsikát, és a konstruktív, logikán és szerkesztésen alapuló zenét. Állandóan inspirált, hogy keressük az újat, az egyedit!

Ezek Károlyi Pál zenei ízlés-tanításának alapjai voltak, és akit megfogott hallatlan elkötelezettsége a kortárs zenével kapcsolatban, az egész életére kapott útravalót, mert ezek nem csak a zeneszerzésre vonatkozó, hanem univerzális erkölcsi alapok.

Kortárszenei koncertek a Zeneakadémián

A Zeneakadémia nagyterme a hetvenes években a kortárs zene legrangosabb helyszíne volt. Egészen különleges, mai szemmel szinte elképzelhetetlen látogatottsággal: a Korunk zenéje fesztivál évről évre telt házas koncerteket vonzott. Egy tűt sem lehetett leejteni, amikor például a Strasbourgi Ütőegyüttes lépett fel.

Ebben az élénk érdeklődésű időszakban hangzottak el Károlyi Pál művei is, például a *Triphongus II.*, amelyet a Zeneakadémia nagytermében emlékeim szerint Lehotka Gábor és Tarjáni Ferenc adott elő.

Szinte természetes volt számunkra, hogy egy olyan ember, aki alapfokú zeneiskolában tanít, műveivel a Zeneakadémia nagytermében is helyet kapjon. Természetesen mindannyian csodálattal és tisztelettel hallgattuk a műveit – akár a rádióban, akár lemezen.

Így találkozhattunk például a *Triphongus* ciklusának egyes epizódjaival, vagy a Kodály vonósnégyes előadásában az ő *II. vonósnégyesével*. Aki tehette, igyekezett megszerezni a szerzői lemezét – én például annyiszor hallgattam meg, hogy elkopott, és kellett vennem egy másodikat is.

Mi volt a kortárs zene titka a 70-es években?

Mi lehetett a titka annak, hogy ebben az időszakban ennyi ember érdeklődött a kortárs zene iránt? Pusztán a sznobizmus? – Egyáltalán nem. A fiatal magyar értelmiség kezdett felébredni az előző évtizedekben rájuk kényszerített ideológiai zsibbadtságból. Az avantgárd kortárs zene – a maga szabadságával, frissességével – a nyugati szellemiség és a szabadság iránti vágy egyik szimbóluma lett.

Ebben Károlyi Pál is fontos szerepet játszott, dacára annak, hogy a „rothadó kapitalizmus dekadens kultúrájának” egyik pillére volt a kortárs zene. Nagyon lassan fordult át a tiltottból a túrt kategóriába. Ezt említettem már, de hozzá kell tennem azt a bizarr szituációt, hogy előbb a koncerttermekben engedték meg, és csak sokkal később a Zeneakadémia zeneszerzés tanszakán.

Dicsőséges belső száműzetés?

Egy csodával felért, hogy mi, növendékek, alapfokú zeneoktatási intézményben kortárs zeneszerzést tanulhattunk – ráadásul közvetlenül egy igazi zeneszerzőtől.

Az is nyilvánvaló volt számunkra, hogy miért került egy ilyen nagy tudású és igen magas művészeti színvonalat képviselő alkotóművész egy alapfokú intézménybe: Károlyi Pál nem rejtette véka alá ellenzékiességét, sem a szakmait, sem a politikait.

Az 1956-os hősök tiszteletére írt miséje (*Missa in memoriam diei 23 Octobris*) óta a hatalom számára kellemetlen személynek számított. Vállalta a száműzetést a parnasszusról, de sosem tört meg. Még a zeneiskolában is volt egy rövidhullámú kistrádiója – mi másért, hogy a Szabad Európa rádiót hallgathassa, ami ráadásul akkor bűncselekménynek számított –, és sosem félt kimondani a véleményét.

Az utolsó találkozás

Sajnos növendékei közül kevesen tudják, amivel én később szembesültem – legfőképpen az utolsó találkozásunk alkalmával. Egy összetört lelkű, önmagával és a világgal meghasonlott, nagyon szomorú, magába forduló zsenivel találkoztam. Úgy érezte, hogy az élete, a művei, minden, amit alkotott: fölösleges volt.

Amit ő érzett, az a halálnál is rosszabb lehetett. Borzasztóan sajnálom, és borzasztóan szégyellem, hogy képtelen voltam rajta segíteni. Nem a Narda és

Budapest közötti távolság, hanem a saját kicsinységem és gyengeségem miatt. Úgy éreztem, hogy egy óriásnak nem tudok más belátást sugallni.

És sajnos az elmúlt tíz év alatt sok drága kollégámon tapasztaltam, hogy ez az érzés, ez a rettenetes, pusztító önmarcangolás – számos alkotó és előadóművész életében előfordul.

A jelen és a jövő

Nagyon sajnálatos, hogy az alkotó- és előadóművészet mennyiségben és minőségben is egyre inkább kaotikus állapotokat mutat magáról. Nem elég a kiúttalanság, a valóban **új hang** megszületése helyett inkább **ezerszámra osztódó** zenei stílusirányzatok, az immáron milliós számra publikált A.I. zenék feneketlen mélysége, már rég nincs vezérfonal, egyedül követendő út a zene világában.

Károlyi Pál sem számolt volna azzal, hogy eljutunk ide, ahol ma tartunk: hogy komplett zeneműveket lehet szöveges instrukciókkal „megkomponáltatni”, látszólag fölöslegessé téve a zenetanulást, az esztétikai képzettséget, mindazt, amibe valaha érdemes volt energiát fektetni. Tapasztalatom szerint az alkalmazott zenéket óriási mennyiségben megrendelő cégek felelős emberei – néhány ritka kivételtől eltekintve –, a legelemibb, legalapvetőbb zenei műveltséggel sem rendelkeznek.

De biztos, hogy ez nem maradhat így.

„Jönnie kell új Károlyi Pálnak, S fog is jönni”. Aki majd megtalálja a káoszból a kiutat, és aki újra egyedivé, kedvelté és utánozhatatlanná teszi az európai komolyzenei kultúrát.

(2025. március)

7.

ELEK SZILVIA⁹

KÁROLYI PÁL NÖVENDEKE VOLTAM

Károlyi Pállal kislányságként találkoztam először és sajnos, utoljára is.

Tizenkét-tizenhárom éves koromban akkori zeneiskolai zongoratanárnőm – aki már évek óta tanúja lehetett újabb és újabb kompozícióim születésének, hiszen neki mutattam meg rendszeresen a zsengéket – azzal lepett meg, hogy

⁹ Zeneszerző, csembaló- és zongoraművész.

nekem bizony zeneszerzést is kellene tanulnom. És a mi zeneiskolánkban van is erre lehetőség, hiszen egy tanár bácsi ezzel foglalkozik, zeneszerzést oktat a hozzám hasonló, zeneműveket író gyerekeknek. És zongoratanárnőm ezt már meg is beszélte a bizonyos tanár bácsival, aki várt is engem a József Attila Gimnáziumban órabeosztásra. Nem volt ellentmondásra lehetőségem, holott azt sem tudtam akkor még, hogy a zeneszerzést lehet tanulni, tanítani, sőt, hogy ilyen tantárgy egyáltalán létezik.

Így kerültem tehát a XI. kerületi Zeneiskola zongora szakos diákjaként Károlyi Pál tanár úr zeneszerzősei közé hetedik-nyolcadik osztályos koromban (1978–1979). Nagy izgalommal és némi félelemmel kopogtattam a tanár úrhoz első alkalommal. Úgy emlékszem, hogy a tekintélyes méretű gimnázium földszintjén, szokványos osztályteremben tanított ő, egy pianínó mellett. Kis kottás füzetemet szorongatva ijedten nyitottam be, attól tartva, hogy a zeneszerző-tanár majd félelmetes lesz, sőt, biztosan kineveti majd ügyetlen, kezdő darabocskáimat.

Nem így történt. Károlyi tanár úr végtelenül kedves, türelmes, nyugodt és megértő volt. Igazi komolysággal nézte, pontosabban inkább hallgatta meg alkotásaimat, hiszen mindent, amit ő a kottámban látott, belső hallásával tudott végig követni. Valamennyi, neki megmutatott darabról őszinte véleményt mondott, és még ügyetlenségeimet is csupán jövődöbeli feladatként, javítandóként jegyezte meg. Nem hogy nem vette el a kedvemet a komponálástól, hanem szelíden biztatott, hogy mindezt folytassam. Elmagyarázta az egyes hangszerek alapvető tulajdonságait, kezelésmódjukat, rámutatott hangszerelési és lejegyzési hibáimra. Tőle tudtam meg, hogy milyen hangszerösszeállításra miféle partitúralapot érdemes használni, és hogy egyáltalán hol lehet ilyet kapni.

Noha addig főleg zongorakompozíciókat írtam, az ő bátorítására nekifogtam más hangszerekre, sőt zenekarra is komponálni. Soha nem szólt bele stílári kérdésekbe, hagyta, hogy az éppen nekem tetsző, leginkább eklektikusnak mondható, keverék romantikus stílusban fogalmazzam meg zenémet. Mindig azonosult a „hozott anyag” zenei világával, nem kifogásolta a nyelvezet esetleges korszerűtlenségét. Ugyanakkor – és ezt már felnőttfejjel tudtam csak igazán nagyra becsülve értékelni – rendkívül szelíden javasolta, hogy kezdjük el együtt tanulmányozni Bartók Béla Mikrokozmoszát. Óráról órára feladott egy-két darabot a sorozatból eljátszásra, elemzésre, amelyet aztán közösen átbeszéltünk.

Megdöbbenő, rácsodálkozó élmények voltak ezek a műelemzések számomra, hiszen a Tanár úr olyan kompozíciós jelenségekre is felhívta a figyelmemet, amelyekről addig fogalmam sem volt. Majd pár darabot kiemelve, mintegy mintaként, megkaptam a feladatot, hogy hasonló módon írjak én is műveket. Egyik kedvencem, s talán a legizgalmasabb követendő opus a Sárkánytánc volt. Ekkoriban kezdtem megbarátkozni Bartók zenéjével is, azzal a világgal, ami korábban nekem távolinak, érthetetlennek tűnt. Azt gondolom, hogy a bartóki muzsika szeretetét is Károlyi tanár úrnak köszönhetem. S ezzel együtt a kortárs zenébe történő beavatásomat is, amelyet ő finoman, szinte észrevétlenül csempészett a tananyagba, a tőle megszokott szelíd határozottsággal.

Halk beszédű, tántoríthatatlan, távolságtartó, de kivételesen barátságos ember volt. Nem fecsegett, és mégis, mindenről lehetett beszélgetni vele. Utolsó zeneiskolai évemben, nyolcadik osztályos általános iskolásként a tanév elején már egyértelműnek tűnt, hogy a zenei pálya felé kell elindulnom. Ősz közepe táján Károlyi tanár úr közölte velem, hogy – úgy, mintha ennél nem is lenne természetesebb – tavasszal felvételizek a Bartók Konzervatórium zeneszerzés tanszakára. Így is történt.

A Tanár úr kiváló felkészítő tanár módjára segített a felvételi művek javításában, de zeneirodalmi, zeneelméleti s főleg kortárs zenei ismereteim gyarapításában is. Személye megnyugtató, igaz támaszt nyújtott önmagamban való kétkedéseim, bizonytalanságaim idején, szakmai mércéje, maximalizmusa, tisztessége pedig saját értékrendem kialakításának alapjául szolgáltak. Hálával tartozom neki, hogy elindított ezen a pályán, s a középiskolai évek után ugyancsak sikerrel juthattam be a Zeneakadémia zeneszerzés tanszékére is, ahol a későbbiekben diplomás zeneszerzőként végezhettem.

Sajnos, csak két esztendőt tanulhattam Károlyi Pál tanár úr növendékeként. Akkoriban, kisgyermekként nem is tudtam még, hogy ez mekkora ajándék volt a sorstól. Többet – egy zeneiskolai zeneszerzés hangversenyt leszámítva, amelyre meghívott, már konzis diákként – nem találkoztunk. Ő messzire vonult el, évekig nem is hallottunk róla. Művei pedig itthon csak ritkán szólaltak meg. Az őt ért megpróbáltatásokról, küzdelmeiről, háttérbe szorításáról magam is jóval később értesültem.

Sok a tartozásom felé, ideje törleszteni. Talán valamit tovább tudok adni saját tanítványaimnak abból, amit tőle kaptam. Gyakorta hálával, szeretettel rá emlékezve, és a muzsikus-lét tisztességéből soha nem engedve.

(2025. április 27.)

8.

CSETÉNYI GYULA¹⁰

KÁROLYI PÁL ÉS A MAGYAR BAROKK TRIÓ

Valamikor 1984-ben Ausztriában koncerteztünk a Magyar Barokk Trióval. Az akkori tagok, rajtam kívül Bartha Zsolt és Végvári Csaba voltak. Egy grazi koncertünk után találkoztunk a rokonszenves szerzővel, Károlyi Pállal, aki a hallgatók soraiban foglalt helyet, és a hangversenyt követően gratulált nekünk. Ott rögtön fel is kértük egy mű megírására. A darab az Út című kompozíció volt, amely hamarosan elkészült. Az ősbemutatóra a Zeneakadémia Kistermében került sor 1984. október 20-án. Később rádiófelvétel is készült belőle. Ezután Károlyi Pál egy másik művét is írt nekünk, ez egy 18. századi táncfeldolgozás sorozat volt, amelyet nemcsak itthon, hanem Spanyolországban is több alkalommal előadtunk.

¹⁰ Fuvolaművész-tanár, a Magyar Barokk Trió alapítója.

ZENEAKADÉMIA KISTEREM

1984. október 20-án, szombaton este fél 8 órakor

MAGYAR BAROKK TRIÓ

CSETÉNYI GYULA
(fuvola)

BARTHA ZSOLT
(gordonka)

VÉGVÁRI CSABA
(cembalo)

Közreműködik:

MATUZ ISTVÁN
(fuvola)

FENYŐ KLÁRA
(hegedű)

FRANZ XAVER RICHTER: Sonata da camera, A-dúr
MARTINU: Promenades
KÁROLYI PÁL: Út (Bemutató)

MADARÁSZ IVÁN: Sebességek – két fuvolára és
hangszalagra (Bemutató)
FARKAS FERENC: Három tétel (Bemutató)
BACH: G-dúr szonáta, BWV. 1038.

Jegyek 30–50 forintos áron válthatók az Országos Filharmónia jegypénztá-
rában (V., Vörösmarty tér 1.), tel.: 176-222, a Zeneakadémián, tel.: 420-179
és az üzemi közönségszervezőknél.

A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk!

F. k. O. F. ig.

84-1333 GENERALART Dorogi Ny

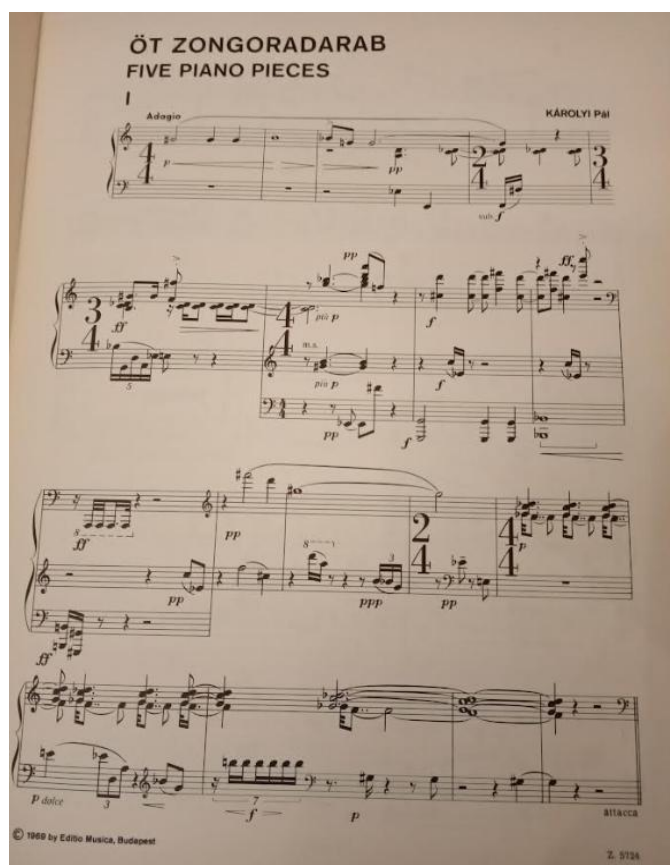

9.

HÉRA ANDRÁS¹¹

MEGHATÁROZÓ TALÁLKOZÁSOM A KORTÁRS ZENÉVEL KÁROLYI PÁL MŰVEIN KERESZTÜL. Károlyi Pál kedves kollégámra emlékezem

A Zeneakadémia elvégzése után a Budapest, XI. kerületi Zeneiskolában (ma Weiner Leó Zeneiskola és Zeneművészeti Szakgimnázium) kezdtem zongoratanári működésemet. Egyik első növendékemet úgy kaptam, hogy előző tanára már nem vállalta a főiskolai felvételire való felkészítését. Ez a tanítványom néhány év múlva kollégám lett, és manapság is egy intézményben dolgozunk. Ő hozta első zongoraórájára Károlyi Pál *Öt zongoradarab* című művét. A figyelmet keltő kortárs darab kottájához a fiú édesapján keresztül jutott, aki a Zeneműkiadónál dolgozott.

¹¹ A Weiner Leó Zeneiskola és Zeneművészeti Szakgimnázium zongoratanára.

Természetes volt, hogy a növendékemet elvittem az ugyanabban az intézményben tanító szerzőhöz, hogy útmutatása alapján a legautentikusabb tolmácsolás jöhessen létre. Ily módon találkoztam először Károlyi Pállal és ekkortól egy évtizedes együttműködés kezdődött közöttünk. Pali zongorát is tanított, tőle került hozzám egyik legkedvesebb növendékem, aki jóval később szintén kollégám lett. A továbbiakban is voltak közös növendékeink, egy tehetséges zongora-tanítványomat ő tanította kortárs kamarazenére, majd zeneszerzésre is.

A kortárs zene már korábban is érdekelt, de az új hangzásvilágot, az új kifejezési eszközöket, a zongora új lehetőségeit előadóként is, tanárként is Károlyi Pál zongoraművein keresztül ismertem meg. A műveket gazdagon ellátta előadási utasításokkal, de ugyanakkor teret adott az előadók fantáziájának, egyéniségük érvényesítésének is.

Meghatározó élményt jelentett számomra zongoraműveinek, a *Toccata furiosának*, az *Accentinek*, a *Hat bagatellnek* és az *Öt zongoradarabnak* megismerése és előadása. Mai napig tanítom Károlyi Pál kitűnő pedagógiai érzékről tanúskodó, ifjúságnak írt darabjait zongorát tanuló tanítványaimnak. Neki köszönhetem azt is, hogy a későbbiekben nagyon sok kortárs zeneszerző darabját sikerült növendékeimmel megkedveltetni.

Hálával és szeretettel emlékezem rá.

(2025. április 29.)

10.

GELLÉN GÁBOR¹²

EMLÉKEIM KÁROLYI PÁLRA, ZENESZERZÉS TANÁROMRÓL

Károlyi Pálhoz 1984–1986-ig jártam zeneszerzésre, összhangzattanra és zeneirodalomra.

Előtte már tanultam zongorázni, de a negyedik évtől kezdve a zeneírás is egyre komolyabban kezdett foglalkoztatni. Születtek is sorra a kisebb darabjaim, melyekből zongoratanáromnak mutattam néhányat, aki a továbbiakban ezért

¹² Zongoraművész, tanár

folyamatosan figyelemmel kísérte ez irányú érdeklődésemet is. Egy idő után felmerült, hogy érdemes lenne ezt hivatalos formában is folytatni.

Zongoratanárom ezért elvitt a Tanár úrhoz felvételire.

Így kerültem Károlyi Pálhoz, akinek, miután óráira kezdtem járni, személye, emberi habitusa és bizonyos kompozícióinak megismerése révén, zenei világa is fokozatosan meghatározóvá vált számomra.

Nagyon nagy tudású, egyéni hangvételő, rendkívül széles ismerettel rendelkező zeneszerzőt ismertem meg személyében. Későbbi tanulmányaim során is voltak nagyon jó tanárain, de azt hiszem, hogy a zenei világképemet az Ő sajátos nyelvezte determinálta a legnagyobb mértékben.

Tanári erényeiből a legfontosabbak közül az alábbi kettőt tudnám talán a leginkább kiemelni saját példám alapján: egyrészt fel tudta kelteni az érdeklődésemet olyan zenei irányzatok iránt, amelyek korábban addig teljesen elkerülték a figyelmemet: itt elsősorban a XX. századi avantgárdra gondolok, másrészt figyelembe vette a zenei alkatomat, az éppen akkor formálódó egyéniséget. Hagyta, hogy a darabjaimon belül a saját világom kifejezéséhez az eszközök megválasztását illetően – és itt különböző effektus elemekre is gondolok – szabadon kalandozhassak. Azt hiszem, hogy tanári attitűdjében ez tudatos elem lehetett, hiszen az egyéniség megtartása a saját zeneszerzői életútján belül is központi jelentőségű volt.

Tanári, illetve emberi értelemben is nagyon pozitívnak éreztem, hogy kellő nagyvonalúsággal tudta kezelni, ha nem minden órára tudtam új darabbal jelentkeznem, vagy esetleg a régebbiek javításával látványosan előrébb jutni.

Felsőfokú tanulmányaim során a későbbiekben zongoraművészi, tanár képesítést szereztem, sok jó, illetve hasznos impulzus ért, tanárain kitűnő művészek és pedagógusok voltak. Ugyanakkor, hogy nem a zeneszerzés, hanem a hangszeres vonalon jutottam el a diplomáig, abban nem kis szerepe volt érzésem szerint annak, hogy a konzervatóriumi tanulmányaimtól kezdve már nem maradhattam az Ő tanítványa.

A Tőle szerzett zeneszerzői tudásom jelenlegi tanári tevékenységemben a saját növendékeim részére komponált darabjaimba él tovább, melyekben pedagógiai példáját követve, tanítványaim karakterét figyelembe véve írom kompozícióimat.

Ma is hálával és szeretettel őrzöm útmutatását, példaértékű tanítását.

(2025. április 30.)

11.

ORAVECZ GYÖRGY¹³
KÁROLYI PÁL

Beléptem egy másik világba. Furcsa érzés volt, de nem zavaró. Instrumentális közegből érkeztem, eszembe se jutott addig, hogy a zenét meg lehet közelíteni más nézőpontból is, mint a hangszereken keresztül. A zongora itt nem az egyetlen, legfontosabb, mindenek feletti köldökzsinór volt a zenéhez, hanem egy eszköz, amelyen a legegyszerűbben, leggyorsabban megjeleníthettem az elképzelt, megálmodott hangokat, zenei folyamatokat.

Nagyon jó tanáraim voltak életemben, meg tudták mutatni, mi az, amit még nem tudok. Károlyi Pálnál rá kellett ébrednem „féloldalasságomra”. Mindig volt a zenének, a zeneműveknek egy olyan része, amely a kompozíció többi részéhez képest aránytalanul lekötött, sokkal több figyelmet szenteltem ezeknek az apró momentumoknak, és nagyon fontos zenei részletek kerültek el a figyelmemet, mert egy adott zenei motívum abban a pillanatban nem érdekelt, vagy nem tetszett annyira. A téma volt fontos számomra, és elhanyagoltam a kidolgozást.

Szerettem a zeneszerzés órákat, mert szerettem mindent, aminek volt egy külön sajátos hangulata, ami nem hasonlítható máshoz és vissza lehetett rá emlékezni évekkel, évtizedekkel később is. Palival ilyenek voltak ezek a zeneszerzés órák. A kortárs zenével is nála ismerkedtem meg, kamarazenei műveket tanított be nekünk, kezdő zenészpálántáknak. Ezeknél az előadásoknál maradt meg bennem, mennyire fontos része a zenének maga az előadó, az előadó egyénisége. Aztán miután felvettek a Konzervatóriumba, valahogy elkerültük egymást, és jóval később egy szombathelyi koncerten találkoztunk.

Örülök, hogy most visszaemlékezünk rá pár mondat erejéig, mert a magyar zenei élet érintett korszakának felidézése nélküle nem lenne teljes.

(2025. április 23.)

¹³ Zongoraművész, tanár.

12.
GYÖRFFY GERGELY¹⁴
KÁROLYI PÁL ZENESZERZŐ

1979–1983-ig jártam hozzá zeneszerzést tanulni a XI. kerületi Villányi úti zeneiskolába, akkor még József Attila gimnázium volt. Már öt éve tanultam hegedülni, amikor anyukám javaslatára elmentem hozzá felvételizni. A felvételi a József Attila gimnázium földszinti termében volt. Szólítottak, hogy menjek be. Károlyi Pál fogadott nagy szeretettel, kérdezte tőlem, hogy van-e valami szerzeményem, s ha van, játsszam el zongorán. Bátran válaszoltam: igen, van. Pál kérdezte: hol van a kotta? Nem kell kotta, tudom fejből – feleltem. És mi a címe? – kérdezett tovább. Vallatás –, feleltem. Leültem a zongorához, elkezdtem a művet, és mivel vallatásról írtam a darabot, időnként nagy sikolyokat hallattam. Ahogy vége lett a darabnak, a Tanár úr rögtön közölte velem, hogy felvesz magához zeneszerzésre, mert nagyon tetszik neki a mű.

Nagy boldogsággal mentem ki a szobából a folyosóra, ahol egy apuka ült két gyermekével. Kérdezte tőlem, hogy mi folyik odabenn, mert sikolyokat hallottak, és a két gyermek elkezdett sírni, és nem mernek bemenni. Megnyugtatójukra közöltem velük, hogy csak a szerzeményemet adtam elő.

Ez volt az első találkozásom Károlyi Pállal. Szerettem az óráira járni, mert szeretettel és érthetően magyarázta el a feladatokat. Nagyon hálás vagyok neki, jó alapokat kaptam tőle, és a későbbi pályafutásom során nagy hasznát vettem a nála szerzett tudásnak. A mai napig hálával és szeretettel gondolok rá.

(2025. április 24.)

13.
SÓLYOMI PÁL¹⁵
EMLÉKEIM KÁROLYI PÁL ZENESZERZÉS TANÁROMRÓL

Károlyi Pál zeneszerzés és öszhangzattan tanárom volt a 80-as évek derekán mintegy másfél-, két évig a XI. kerületi Zeneiskolában. Akkoriban Budapesten

¹⁴ Hegedűművész, zeneszerző.

¹⁵ a MÁV Szimfonikusok első klarinétosa, a Weiner Leó Zeneművészeti Szakgimnázium tanára.

az alapfokú képzésben itt volt egyedül zeneszerzés-, zeneelmélet-oktatás, ezért a szakközépiskolai zeneszerzés felvételi előtt ez nagyszerű felkészülési lehetőség volt számomra. Ekkor már több éve tanultam klarinétozni a XXII. kerületben, és mindeközben kezdtem el kisebb darabokat írni. Itteni zeneiskolai tanáraink javasolták az ehhez szükséges zeneelméleti alapok megszerzését, szerencsére megtudtuk, hogy a szomszédos kerületben működik egy zeneszerzés tanszak.

A Pali bácsinál töltött évekről csodás emlékeket őrzök. A kezdetlegesnek mondható kompozíciós kísérleteimet rendkívül nagy szeretettel, empátiával, de ugyanakkor magasszintű szakmai tudással kezelte mind a stílusgyakorlatok, mind pedig a saját darabok területén. Sohasem csupán szabálykövető és sablonos módon tanított, hanem mindig szem előtt tartva az adott növendék kezdeményezéseit, ötleteit, és azokat nagyon személyre szabott módon terelgette a megfelelő, jobb irányba.

Sokféle módon inspirálta növendékeit: pl. zeneirodalmi órákat tartva, ezen belül főleg a 20. századi, ma már „klasszikusnak” mondható zeneszerzők műveinek megismertetésével, vagy akár irodalmi műveket ajánlva a zenei ismeretek kiegészítéséül. Az összhangzattan tudásom legjavát is nála szereztem meg, és segítségével nyolcadikos koromban sikeresen felvételiztem a Konzervatórium zeneszerzés tanszakára.

Már akkoriban is klarinétosnak is készültem, ezért Pali bácsi megtisztelt az akkor már többször bemutatott klarinét-zongora művének a *Meditazione* kottájának egy példányával, amelyet akkor még nagyon nehéznek tartottam. A darabot azonban jónéhány évvel később volt szerencsém eljátszani a Márványteremben, amelyet a Magyar Rádió is közvetített.

Károlyi Pali bácsi akkor már régóta egy vidéki faluban élt, de eljött Budapestre a koncertet meghallgatni. A koncert után rendkívül megörültünk az újbóli találkozásnak és még hosszan beszélgettünk a Deák térig gyalog sétálva...

(2025. május 2.)

KÁROLYI PÁL, AZ ÖNÁLLÓ STÍLUSÚ ZENESZERZŐ ÉS EMBER

Zeneszerzői eszmélésem óta mindig ismertem a nevét. Tudtam, a XI. kerületi zeneiskolában, a mai Weinerben 1975-től zeneszerzést tanít (abban az évben kezdtem zeneakadémiai tanulmányaimat). A katedrán Geszler György örökébe lépett, aki a zeneiskolák között már híressé tette az intézményt, mint olyat, amelyben úgy lehet a komponálást „alapfokon” tanulni, hogy a növendék előtt pislákolni kezdhesen a pályára vezető utat megvilágító fény. Folytatni legalább olyan nehéz, mint kezdeni, mert hagyományt életben tartani, sőt fejleszteni kockázatos feladat. Amint hallható volt, Károlyi Pál folytatott és fejlesztett.

Sajnálhatom, hogy nekem nem adatott zsenge diákkoromban találkozni vele, mert a szórványos későbbi találkozások elmélyülésre képes, ugyanakkor nem ködbe veszően gondolkodó szakembert villantottak elém.

Már a pályája delelőjét elérte zeneszerzőt kérdezhettem, amikor 1996-ban a Muzsika folyóiratban futó Művek bontakozóban sorozatomban érdeklődtem új alkotásairól. Most, hogy magamat emlékeztetendő elővettem a beszélgetést, reflektorfényként hasított belém, milyen lényeges megállapításokat tett, nemcsak magával, hanem a 20. század végének kortárs zenei környezetével kapcsolatban is. Az ország nyugati végeire való elvonulását firtató kérdésemre így felelt: *„Én ebben az országban nem vagyok zeneszerző – ezzel az érzéssel mentem elremetéskedni a határszélre. Ott azután mindenféle felkérés ért, Berlinből zongoradarabokat rendeltek tőlem, s így több évi hallgatás után visszahoztak a pályára. Alkotói válságom annak nyomán kezdődött, hogy 1966-ban Nyugatra kerülve azt tapasztaltam, ami bennem motoszkál, nem bolondéria, ám hazatértem után írt darabjaimért sokat bántottak. A lengyel iskola hatott rám, meg Stockhausen, legjobban tán Xenakis szerettem, Bengt Hambraeussszal találkoztam. Ligetit akkor még nem ismertem, de az ő Lontano-beli stílusához hasonlóval kísérleteztem. A 80-as évekre kiüresedett számomra ez az eszköztár, úgy éreztem, mindent elmondtam vele, és már csak ismételek. Ekkor igazi útkeresésbe kezdtem. Míg minden kor a múltból táplálkozott, az említett korszak eltaszítani igyekezett magától a hagyományt. Ezt sose tudtam megtenni. Amit kifejlesztettünk effektusok terén, az összekapcsolható az európai*

¹⁶ Hollós Máté zeneszerző, az AKKORD Zenei Kiadó alapító művészeti vezetője.

zenei múlttal. A keresés során úgy érzem, minden művem más, visszatekintve mégis látom a bennük rejlő azonosságokat, az egészen távoliakig is.”

Nem másolom ide a teljes beszélgetést, a Muzsika archívumából visszakereshető. Csak még annyit, amit a különböző korszakokban írt műveiben általa érzett kontinuitás iránti érdeklődésemre válaszolt: *„Először is újra fontossá vált a hangmagasság. A kifejezés mindig lényeges volt a számomra. Nem megkérdőjelezhető a művészetben a nyelvezet, mint ahogyan az sem, hogy ha élményt akarunk adni, mélyen emberit kell felmutatnunk. A közvetlen zenélés foglalkoztat, s általa a közönség visszacsábítása. Idejétmúlnak tartom a sokkoló hatásokat, egyre inkább izgat a dallamosság. Nemrég Nürnbergben bemutatott Jobb énekelni, mint káromolni című brácsa-orgona művemben passacaglia-szerűséget teremtett a dallam. (...) Mindenfajta összhangzást elfogadok, azok tárházából kell önálló stílust kialakítanom. (...) Gyerekkoromtól fogva legfontosabb számomra a harmónia és a dallam. A harmónia még aleatorikus kompozícióimban, még a hangfürtök színében is fontos volt számomra.”*

A szakma, társadalom, elvárt elvek konfliktusain „edződött” emberek, különösen a természetüktől fogva szabadságvágyó művészek torzulhatnak pályájuk során. Cserzetté, csalódottá, nehezen megbocsájtóvá, keserűvé válhatnak. Károlyi Pál ellenállni tudott e fenyegetésnek. Mint idézett szavai is mutatják, éppen komponált művei jelölték ki számára a pozitív irányt. Jó lett volna többet beszélgetnünk, mélyebben megismernem. Most már – fuvolaműve címével – *Lontano* (távol) vagyunk egymástól. Egy út vihet csak közelebb: Károlyi Pál zenéjének hallgatása...

(2025 áprilisában)

II.

A SZOMBATHELYI (NARDAI) ÉVEKET FELIDÉZŐ EMLÉK-ÍRÁSOK (1990-2015)

15.

KÖTELES GYÖRGY¹⁷

KÁROLYI PÁL SZOMBATHELYI ÉVEI – SZEMÉLYES EMLÉKEK TÜKRÉBEN

Károlyi Pál tanár úrral másfél évtizeden keresztül voltunk kollégák. 1990-ben érkezett a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Ének-zene Tanszékére, ahol 1991-től docensi, 1995-től főiskolai tanári beosztásban működött, egészen 2005-ben történt nyugalmába vonulásáig. Nevét természetesen korábban is ismertem, hiszen „tananyag” például Dénes–Lányi *Hegedűiskola*-jában; *Színek* című ifjúsági zenekari ciklusát a szombathelyi tanárképző zenekarának kottatárában lapoztam át, műveit játszotta a Magyar Rádió (*Aucasin és Nicolette* oratóriumának élményét a darab 1969-es bemutatójának köszönhetem), pedagógusként a híre muzsikuskörökben régtől fogva szájról szájra terjedt. Személyesen azonban csak 1990 tavaszán találkoztunk, Szombathelyen.

Már tanári munkájának megkezdése előtt szisztematikusan ismerkedett a számára új közeggel, látogatta kollégái óráit – hozzám is beült egy hangversenyre –, ismerkedett a város zenei életével, hospitált általános iskolában, korábban a tanszéken végzett pedagógusoknál – például a pályakezdő Baa Rózsa, a régióban hírnevessé vált népzenei *Boglya-együttes* korán elhunyt primáriusa énekóráján –, kapcsolatba lépett a Zeneművészeti Szakközépiskola tanáraival – így Deáky Istvánnal, a Hungaroton-lemezekről is jól ismert *Szombathelyi Énekegyüttes* alapító karnagyával, továbbá a *Szombathelyi Szimfonikusokkal* és másokkal. E találkozások némely – engem érintő – tapasztalatát később megosztotta velem. Hamarosan be is került a város zenei vérkeringésébe. Petró János új kompozíciót rendelt tőle a Szimfonikus Zenekar számára, e *Zongoraverseny*-nek, voltaképpen a zongorát szólisztikusan kezelő szimfonikus költeménynek a bemutatója 1992. március 30-án volt a Bartók teremben, Jancsovics Antal vezényletével – mire ugyanis a mű elkészült, Petró

¹⁷ Zenetanár.

János és a Zenekar útjai már szétváltak. (1991-et írtunk, új utakat keresgélt és új lehetőségeket próbálgatott az egész ország.) A zongoraszólamot Rácz Aladár, a szombathelyi főiskola fiatal oktatója játszotta – a bukaresti zeneakadémián végzett muzsikus az 1988-ban Magyarországra áttelepült Szabó Csaba hívását követve érkezett a szombathelyi főiskola Ének-zene Tanszékére, ahol 1990–1998 között sokrétű tanári és művészi tevékenységet fejtett ki, azután pályáját nyugaton folytatta. Talán a szimfonikus költemény – zongoraverseny koncipiálásánál is közrejátszott a szempont: Rácz Aladár számára pódium-lehetőséget biztosítani. (A zeneszerzőtől többször, és más darabokat is játszott a művész.) – A Szombathelyi Szimfonikusokhoz még egy, megkésett Károlyi Pál-ősbemutató fűződik: az 1982-ben befejezett, zenekar mellett kettős fiúkórust foglalkoztató *Eszmélet* 1994. január 30-án hangzott fel először, a Bartók teremben, Kollár Imre vendégkarmester irányításával és a Kéring László vezette Szombathelyi Fiú Énekiskola közreműködésével. (Kéring László akkoriban a főiskola óraadó tanára, egyházzenei szakon.) – A tanszéki vonatkozásokhoz tartozik, hogy e sorok írójának adatott meg a két ősbemutatóról a *Muzsika* folyóirat hasábjain, és a *Zongoraverseny*-ről az Új Zenei Újság-ban is hírt adni.

Máskor meg Károlyi Pál adott hírt, készített részletes, elemző – és visszhangot keltő – méltatást a *Vas Népe* hasábjain (1991. október 24.), az Ének-zene Tanszék vegyes karának egy általános iskolai kórust, továbbá kamarazenekart, szólistákat és még historikus táncot is felvonultató rendezvényéről, mely Mozart halálának bicentenáriuma emlékeztet. A tanszék sajátos – ekkoriban átalakuló – belső világa gyaníthatóan hatott Károlyi Pál művészetére. A főiskolán 1991-ben induló egyházzenei képzés okán hangsúlyossá vált a történelmi egyházakhoz kötődő oktatók és hallgatók jelenléte, a megújuló közeg azután a zeneszerzőt egyházi művek írására készítette – vagy legalábbis kézenfekvő feltételezés, hogy (a szombathelyi időszak teljes termését nézve) nagyszámú egyházi, sőt kifejezetten liturgikus kompozícióinak háttérében ezt az inspirációt is mérlegeljük. Nem előzmény nélküli irány ez a zeneszerző alkotóműhelyében (az 1963-as *Missa in memoriam diei 23. Octobris* mellett, amely hosszú időre megpecsételte Károlyi pályáját, a Budapest Music Center adatbázisa egy 1980-ban komponált *Stabat mater*-t is felsorol), az 1991-es év azonban mégis választóvonalnak tűnik. Különösen figyelemre méltó a „népmise” – vagyis az egy énekszólamra (népénekre) és orgonakíséretre komponált miseciklus – megjelenése; e műfaj hazai virágkora a II. Vatikáni Zsinatot követő egy-két évtized, így Károlyi Pál két, 1993 februárjában gyors egymásutánban készült

Magyar misé-je már visszafordulás ehhez a műfajhoz és újonnan feltámadó zeneszerzői érdeklődést jelez. Megtiszteltetés volt, hogy az elkészült művek kottáját mindjárt kézbe vehettem.

Egy *Magyar mise*, majd az 1999-ben komponált *Ave Maria* ősbemutatója is Szombathelyen volt, a főiskola Zenei Tanszékének rendezésében és Vinczeffy Adrienne vezette vegyes karának előadásában. Mindkét művet hanglemezre is énekelték. Több ez, mint a műjegyzékben két diszkográfiai tétel („kartoték-adat”): kóruspróbák sora (fültanúja voltam), amelyek által Károlyi Pál zenéje beleivódik főiskolások egy nemzedékének lelkébe. Az egyházi zene újbóli és hangsúlyos megjelenése Károlyi Pál művészetében nem jelentett elfordulást korábbi műfajaitól. Ennek egyik helyi vonatkozású példája az a zongorástrió, melyet szombathelyi zeneiskolásoknak írt és amellyel ők országos versenyen értek el szép eredményt. Az 1996-os versenydarab címe: *An Kig (For Kig)*, a díjról beszámolt a megyei sajtó. (*Vas Népe*, 1996. május 20.)

Öröm Károlyi Pál néhány terjedelmes (többoldalas) kézírásos levelét. Gondosan, szépirodalmi igénnyel fogalmazott, ám cseppet sem irodalmiaskodó, természetesen gördülő – és szépen írott, jól olvasható – sorok ezek: kolléga úr nem sajnálta rá az időt, hogy egy-egy tanszéki „közügy” tekintetében, vagy hallgatóit közvetlenül érintő kérdésben szakmai, etikai álláspontját kifejtse, és egy közös útkereséshez szempontokat adjon. Mégpedig nem tárgyszerű távolságtartással: vallomásos megnyilatkozások ezek a levelek, önmagáról, zenéhez, tanításhoz és a világhoz fűződő legszemélyesebb viszonyáról. Szombathelyi időszakában zenei íróként is megismerhette őt a közönség. (Tudomásom szerint ez idő tájt keletkezett nagy írásainak az életműben összemérhető előzménye nincs, háttere pedig nyilvánvalóan az az interdiszciplináris közeg és kapcsolatrendszer, historikus, irodalmár, művészettörténész, régész, filmes, természettudós találkozása folyosókon, konferenciákon és tematikus folyóiratszámokban, amely a főiskolai létezésnek oly magától értetődő velejárója.) Tanulmányai a *Nap*, illetve a víz zenei szimbolikájáról meg a szonátaforma fejlődéséről, történelmi alakváltásairól nem maradnak a tisztán zenei áttekintés keretei között, hanem kinyílnak a filozófiai kérdések irányába is.

Károlyi Pál gondolkodási irányainak feltárásához talán a családi kapcsolatok felől is közelíthetünk. Egy alkalommal meghívott fivére, Károlyi András képzőművész tárlatának megnyitójára. Akkor csak átfutó gondolat volt, emlékeimet most felidézve és a festő katalógusát átlapozva határozott

meggyőződésemmé vált, hogy e kétféle művészeti ágban alkotó testvérpár életművének a közös tartalmi és formai elemekre figyelő, szellemi irányultságukat, gondolkodásmódjukat követő elemzése, *egymás tükrében*, érdekes megfigyelésekkel, további értelmezésekkel gazdagíthatná a róluk, művészetükről kibontakozó képet.

Ha most, húsz év múltán (hiszen 2005-ben nyugdíjba vonult) magam elé idézem Károlyi Pál alakját, a tanszék aulájában, növendékek gyűrűjében látom őt (habár *éppen így* a valóságban talán nem láttam). Óraközi szünetben keresték őt fiúk és lányok, szemlátomást úgy fordultak hozzá, mint akik tudják, kérdéseik és ők maguk is, emberként, fontosak a tanár úr számára. És a tanár úr is mindenkor ugyanígy nyilatkozott hallgatóiról. Habár csoportórákat tartott – zeneelméletet, később még egyházzene-irodalmat is tanított –, hallgatóit nem csoportként, hanem kit-kit a maga teljes személyiségében, egyéni adottságaival, képességeivel és lehetőségeiben szemlélte. Személyre szólóan adott feladatot számukra, azután lelkesen újságolta, amikor valamelyikük egy-egy különösen igényes problémával, mondjuk, valami rafinált és csakis egyféleképpen megoldható ellenpont-feladattal („ellenpont-keresztretjtvénnnyel”) sikeresen megbirkózott. Kereste az összhangzattan-tanítás új útjait is – készülő tankönyve első fejezeteinek gépiratát azzal a megjegyzéssel nyújtotta át: „nem bánnam, ha lenne véleményed róla” (sajnálom, hogy akkoriban nem szántam rá időt). Zeneirodalom-óráinak anyagát is, tárgykörönként, kötetekben összegezte, melyek a Zenei Tanszék gondozásában meg is jelentek.

„Személyes emlékek tükrében” és nyilván személyes preferenciákkal, a teljesség igénye nélkül (számos további hazai és ugyancsak számos nemzetközi vonatkozás mellőzésével) emeltem ki néhány mozzanatot Károlyi Pál szombathelyi éveiből, annak tudatában, hogy a *zeneszerző*, a *gondolkodó* és a *tanár* emlékét idéző pár sor legfeljebb arra alkalmas, hogy érzékeltesse az életmű ezen szakaszának újszerűségét, terjedelmét és rétegezettségét. Talán arra is, hogy megmutasson valamit az emberből.

(Budapest, 2025 húsvétján)

16.

VINCZEFFY ADRIENNE¹⁸
KÁROLYI PÁL

Károlyi Pált Szombathelyen ismertem meg, a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tanáraként, amikor Budapestről Nardára költözvén a Zenei Tanszékre jött tanárnak. Jó érzés volt tudni, hogy egy zeneszerző kollégával taníthatok együtt.

Károlyi Pállal többféle módon voltam kapcsolatban, az átlagos kollegiális viszonytól, a talán barátinak is mondható kapcsolatig jutottunk el az évek során, ami szakmai együttműködések sorát eredményezte. Zenei kérdésekben mindenképpen, de sok minden másban is azonos, vagy hasonló volt gondolkodásunk, amely az évek alatt kölcsönös tiszteletet és szeretetet épített ki köztünk. Nem volt ez a kapcsolat zökkenőmentes, Pali ideig-óráig könnyen befolyásolható volt, amit néhányan ki is használtak, ugyanakkor hosszabb távon nagyon is világosan látta maga körül a világot, és a benne lévő folyamatokat. Számomra példaértékű az a manapság eléggé egyedülálló egyenessége, embersége, mellyel képes volt „újratervezni” kapcsolatunkat, aminek eredményeként a mai napig a legnagyobb tisztelettel és szeretettel emlékezem rá.

Károlyi Pál, a kolléga, a zeneelmélet tanár

Két évtizedes tanszékvezetői pályafutásom alatt mindig igyekeztem aktív zeneszerzőket felkérni a zeneelmélet tanítására, mégpedig éppen Károlyi Pál tanár úr pedagógiai pályafutásának ismeretében: a zeneszerző máshogy tanít, mint a zeneelmélet tanár. Énektanárképzésünknek mindig is sarkalatos pontja volt a zeneelmélet tanítása, aminek taglalása nélkül most csak a lényegyet emelném ki: a zeneszerzők nemcsak tanítanak, hanem szemléletet is adnak, rendszert is felállítanak, vagyis éppen abban utolérhetetlenek, ami a legfontosabb. Tanszékvezetésem alatt nem lehetett olyan államvizsga, ahol „Pali bácsi” nem volt kérdezőtanár. Már kérdéseinek megfogalmazása is „alkotóművészi” volt, amit, ha a vizsgázó nem értett, Pali készségesen elmagyarázott,

¹⁸ Karnagy, ny. tanszékvezető.

miközben a valódi zenéről és nem a bemagolt sematikus tudásanyagról volt szó. Mindig voltak diákok, akik hajlandóak voltak gondolkodni az államvizsgán is, és értékelték Károlyi tanár úr kérdéseit, én pedig boldog voltam, hogy a Zenei Tanszéken valóban zenéről esik szó a végső megmérettetésen is.

Károlyi Pál, a zeneszerző

Mindig hálás voltam a sorsnak, ha olyan zeneszerző műveit mutathattam be tanítványaimmal – Berzsenyi Dániel Vegyeskar –, akiket a kórustagok személyesen is ismertek. Gyerekkoromban énektanárom Bors Irma tanárnő szoros munkakapcsolata Kodály Zoltánnal és más kortárs zeneszerzőkkel meghatározó élmény volt számomra, így a rendszeres személyes találkozás a szerzőkkel és a „még meleg”, frissen készült művek bemutatása mindennapos igény lett számomra. Nagy öröm és megtiszteltetés volt, hogy Károlyi tanár úr nemcsak első művének, az *Aucasin et Nicolette* oratóriumnak az 1995. évi szombathelyi bemutatójára választotta kórusomat – 60. születésnapjára hangversenye alkalmából –, hanem több művét is alkalmam volt bemutatni és lemezre venni: így például az *Ave Maria*, az *I. Magyar mise* – ősbemutatóit. (A magyar egyházzene évszázadai sorozat V-VI. rész) A *Stille Nacht* című művet és a *Nisi Dominus* is nekem dedikálta, az utóbbi bemutatásával azonban még adós vagyok, remélem a közeljövőben ez is sikerülni fog.

A lemezfelvételeken kívül fontosnak tartottam a Károlyi művek megjelentetését, így az I. és II. *Magyar misét* kiadtuk a HangMűhely gondozásában. A kiadott példányokat Szombathely és környéke kántorainak ajándékoztuk, akiket meghívtunk a bemutatóra. Sajnos Pali a betegsége miatt ekkor már sem az I. *Magyar mise* bemutatóján, sem a kottabemutáción nem tudott részt venni. (Károlyi Pál köszöntése 80. születésnapja alkalmából – Zenei Tanszék 2014.)

1993–94-ben karvezetés kurzust tartottam karnagyok számára a Madridi Királyi Zeneakadémián, ahova több más magyar kortárs zeneszerző művei mellett Károlyi Pál több művének kottáját is elvittem betekintésre, elemzésre, közös megbeszélésre. A kurzuson résztvevő karnagyok érdeklődéssel fogadták a Károlyi műveket, s végül azt fogalmazták meg legfontosabb ismervüknek, ami az eredeti szerzői szándék is lehetett: érzelmek széles skálájának ábrázolása, a harmónia keresése. Érdekes volt, hogy amikor hazatérve ezt elmondtam Palinak, meglepődött, hogy milyen pontosan látták a lényegét a spanyol karnagyok. Károlyi Pál jól tudta, hogy mit ér az ő életműve, mégis szerény tudott maradni, sőt csodálkozott, ha egyértelműen elismerték.

Ha Palira, mint magánemberre gondolok, mindenekelőtt a derűs, érzelmes, álmodó ember képe jelenik meg, hiszen kevés olyan embert ismertem-ismerek, aki ennyire nyitott, ugyanakkor ennyire sebezhető is. Személyiségének érdekes kettőssége volt az állandó figyelem, mert éhezett minden új ismeretre, gondolatra, érzelemre, miközben kifejezetten szórakozott ember volt, aki, ha nem találta érdekesnek a környezetét, egy pillanat alatt átsiklott egy olyan világba, ahol otthon érezte magát és ahol nyugodtan gondolkodhatott, tervezgethetett, alkothatott. Pali bácsi, ahogy a hallgatók hívták, igazi érzelmes ember volt, akinek az egyensúly, a harmónia megtalálása volt legfőbb célja a gyakorlati életben és zeneszerzői munkásságában egyaránt. Mélypontjai, alkotói válságai mindig akkor voltak, amikor ez az egyensúly valami miatt felborult. Közvetlen környezete, családja, tanítványai szerették, de harcait neki is egyedül kellett megvívnia.

Mindig csodáltam azokat az embereket, akik reál pálya-indíttatásból művészi pályára váltottak, mint ahogy az történt Károlyi Pállal is, de ez igazolta is azt a feltevésemet, hogy magas értékű művészi alkotómunka csak határozott, világos gondolkodású, rendezett alapokon valósítható meg. Károlyi Pált mindvégig segítette kivételesen széleskörű klasszikus műveltsége is, amely nemcsak zeneszerzői munkásságát gazdagította, hanem tanárként is egyik leghatásosabb eszköze volt.

A tehetség sokféle lehet, de az igazi tehetség mindig felismeri az utat, amit be kell járnia. Palit érzékenysége, szeretet-keresése időnként eltérítette útjáról, de biztosan állíthatom, hogy valódi feladatát maradéktalanul, sikerrel teljesítette: sokunk szívében él tovább szeretetteljes Lénye, emlékezünk szavaira, gondolataira, hallgatjuk-előadjuk műveit, bár ez utóbbiban még sok tennivalónk van.

(2025. május 1.)

FALUSI ANIKÓ¹⁹**KÁROLYI PÁL DALÁNAK BEMUTATÓJA A HOMMAGE À BARTÓK
EMLÉKKONCERTEN ÉS HANGFELVÉTELEN**

A Magyar Rádió 1995. szeptember 30-án és október 1-én négy bemutató hangversenyt rendezett Bartók Béla halálának 50. évfordulója tiszteletére írott művekből, a Rádió Márványtermében. A Bartók-ünnepség egybeesett a Magyar Rádió fennállásának 70. évfordulójával és a Bartók Rádió évtizedes tevékenységével. A tiszteletadás alkalmára a rendezőség magyar és külföldi zeneszerzőket kért fel, hogy tiszteletüket egy rövid zenemű keretében fejezzék ki az Hommage à Bartók hangversenysorozat keretében. Számos nemzet, számos stílusban írt műve szólalt meg, amelyeket a Magyar Rádió művészei és felkért előadóművészek adtak elő a Márványteremben rendezett koncerteken. A kompozíciókat és a hozzájuk fűzött szerzői ajánlások hangfelvételét négy CD korong örökítette meg Hommage à Bartók címen.

A felkért szerzők között Károlyi Pál is részt vett a tiszteletadó koncerten, A *gyönyörűség dalainak* kezdete – *Mehmeh virágok* I. című, óegyiptomi ismeretlen szerzői szövegének megzenésítésével (Ádám Imre fordításában, Molnár Imre átköltésében). A szerző felkérésére – több emlékezetes próbát követően –, előadásomban szólalt meg a dal bemutatója a Márványteremben és a CD-felvételen. A vonósnégyes kíséret előadói Line Ildikó, Gaál Tamás Zsombor, Bányai Miklós és Szödényi Nagy Enikő voltak. (A bemutató előadás sikeréről a hangfelvétel is némi jelzésül szolgál.)

Károlyi Pál iránti tiszteletemet a dalnak és a szerző által felolvasott rövid ismertetőnek a bemutatón készült hangfelvételével, továbbá a dal-szöveg közreadásával fejezem ki.

(2025. május 6.)

[11. számú hangfelvétel](#)

[12. számú hangfelvétel](#)

¹⁹ Énekművész.

A GYÖNYÖRŰSÉG DALAINAK KEZDETE

1 MEHMEH VIRÁGOK

Meghallgattam a szívem.
Úgy bánok véled ezentúl,
ahogy ő diktálja, midőn ölelésbe fonódunk.
Ragyogó festéke szememnek a vágy,
ha reád röptem tekintetemet.
Szemem világossága te vagy;
csak azért törekszem közeledbe,
hogy érezzem lobogásod,
ó, én szívemnek mindenható ura, te!
Gyönyör-áldotta idő ez;
ó, bár az öröklét
volna ez óra tanyája!
Amióta karodban aludtam,
megkönnyebbült a szívem.
Sem gyász feketéje,
sem öröm ragyogása
nem távolíthat el soha tőlem.

18.

KÉRINGER LÁSZLÓ²⁰

AZ ESZMÉLET CÍMŰ ZENEKARI MŰ BEMUTATÓJA A FIÚ ÉNEKISKOLA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

Emlékezetes eseménye volt 1994. január 31-én a Szombathelyi Fiú Énekiskola számára Károlyi Pál *Eszmélet* című kantátájának bemutatása. Nagy aggodalommal kezdtem a betanításhoz, mert az énekiskolás fiúk addig főleg barokk műveket énekeltek, repertoárjukon a legkésőbbi művek a Bartók egyneműkarok voltak. Meglepetésemre Károlyi Pál nem könnyen elsajátítható művét hamar megtanulták, és élvezték. Ezzel a művel tapasztaltam meg, hogy a gyermeki nyitottság mennyivel bátrabban képes befogadni az új dolgokat, mint a megkövesedett felnőtt-világ. A nagysikerű bemutatón Szombathelyi Bartók-teremben Kollár Imre vezényelte az Énekiskolát és a Szombathelyi Szimfonikus Zenekart.

Szép emlék. Köszönet a felelevenítésért Berlász Melindának.

(2025. 05. 07.)

19.

SOMFAI ELEMÉR²¹

ÍGY EMLÉKSZEM KÁROLYI PÁLRA

1996-ban zenei érettségivel kerültem Szombathelyre, az akkori Berzsenyi Dániel Főiskola Ének-zene tanszékére, ahol egyházzene-tanultam. Már a felvételi alkalmával módunk volt találkozni későbbi tanárainkkal, akik ez alkalommal mély és emberi benyomást tettek rám. Különös módon a „tanszék” hangulata ragadott meg, ami elképzelhetetlen lett volna Vinczeffly Adrienne,

²⁰ Énekművész, karnagy.

²¹ Egyházzenész, ének-zenetanár, teológus.

Köteles György, Virágh András, dr. Pem László, és természetesen Károlyi Pál tanár úr nélkül. Itt mindenkitől kaptunk... Emberséget, szakmát, látásmódot és barátságot.

Így voltam, voltunk ezzel „Pali” bácsi esetében is – így szólítottuk csoporttársainkkal egymás között –, aki természetesen sokunk számára „tanár úr” maradt a mai napig.

Mit tanulhattunk Tőle? A fent említett „adományok” komplex módon rá is igazak.

Tanított már a felvételi alkalmával írásbeli példáival. Szolfézs felvételin egy olyan „mozarti” idézetet – kétszólamú periódus diktandót – jegyeztünk le hallás után, melyről a negyed év végén kérdeztük, s mosolyogva elárulta, hogy Ő írta. Ugyanígy voltunk az általa diktált a „bach-i” korállal is... Sokat gondolkodtam ezen. A zeneirodalom széles tárházát adja az elméleti példáknak, melyek alkalmasak csiszolni zenei készségeinket. Azt hiszem mosolya mögött azt a tanári szándékot fedezhettük fel, hogy már a felvételi alkalmával tanítani, formálni akart minket, akik évfolyam szinten is nagyon kedvesek voltunk neki. Nekünk írta. A gondoskodó tanári szeretet egy kivételes példáját tapasztaltuk. Kevesen részesülnek olyan zenei oktatásban, ahol egy professzor a saját maga zenei világán, látásmódján keresztül neveli diákjait. Úgy gondolom, személyes kapcsolatunk is ezen a szálon függött.

Különös módon tanított. A zeneelméletet egyházzeneészként Palestrina-stílussal, majd a modális zeneelmélettel kezdtük. Talán egyedülálló módon az egész országban, hiszen ilyen tárgyakat csak a Zeneakadémia kiváltságos diákjai tanulhattak. De ők sem a „Károlyi-módszerrel.” Meg kellett szenvednünk a kétszólamú ellenponttal, majd a négyszólamú reneszánsz harmóniák világával. Mintapéldái rejtvények, feladványok voltak, melyek számtalan álmatlan éjszakát okoztak... De a javítás, és a sok „pirostollas” megjegyzés mögött mindig ott volt az a melegszívű, korábban említett mosoly. Hagyta, hogy rájöjjünk, hagyta, hogy felnőjünk a „szakmában”, és ne a készen kapott dolgokat fogadjuk el a zene és összhangzattan törvényeiként, hanem lássuk meg a zene törvényszerűségeinek igazi evolúcióját.

Sok vitánk volt. A Konzervatórium után nem volt könnyű teljesen átállni a korábban leírt szemléletre. De a soha nem volt tolakodó. Gyakorolt velünk. Késő estig maradt, csak hogy közösen hallgassunk zenét. Mindent megmutatott kiváló felvételeken. Megtanulhattuk Tőle ily módon, hogy a diákok számára

csak minőséget szabad bemutatni. Ebben nagyon igényes volt. Tulajdonképpen úgy volt Pali bácsi a zeneelmélet tanárunk, hogy gyakorlatilag semmit sem érzékeltetett nemzetközi hírből, zeneszerzői elismertségéből. Talán éppen ezért volt a jelenléte olyan „hétköznapi” számunkra. Korábban írtam az emberségről, szakmáról, művészi magatartásról, mely számára szorosan összetartozott, s jelenlétével gyakorlati példát mutatott az alázatról.

Egyházzeneisként mit kaptam Tőle? Feltárta előttem, hogy van hiteles, modern egyházzene. Megmutatta sok elismert modern műve ellenére, hogy az egyházi zenei praxis mély lelkiségből kell, hogy származzon, így modern egyházzenei gyakorlatot is az „istenkeresésből” fakadó alkotásvágy kell, hogy táplálja. Esztétikai szemléletre nevelt, melynek legfőbb haszna, hogy ki tudjuk mondani ma egy bizonyos mérce szerint, hogy milyen a jó szakrális zenei gyakorlat, mellyel az istenes értékeket embertársainkhoz közelebb vihetjük. Büszkeséggel tölt el, hogy 1999 őszén egy ilyen beszélgetés „gyümölcseként” nekem ajánlotta az akkortájt, 1999. október 8-án datált vegyeskari *Ave Maria* című művét.

Sok élményt, közösen átélt pillanatot, alkalmat köszönhetek Tanár úrnak. Egyházzeneisként hálámat a Tőle kapott „ajándékokért”, tudásért, pedagógiai szemléletért egy Dániel könyvéből szóló idézettel tudnám leginkább kifejezni:

„...az érteni tudók ragyogni fognak,
mint a fénylő égbolt,
s akik igazságra tanítottak sokakat,
tündökölnék örökkön-örökké,
miként a csillagok.” Dán 12,3

Kívánom, hogy az örökkévalóságban Pali bácsi számára a bibliai ige örök tapasztalattá váljon.

(2025. április 25.)

KÁKONYI ÁRPÁD²²**KÁROLYI PÁL NÉGY ETŰDJÉNEK VIDEOFELVÉTELE ÉS
ELŐADÁSA AZ 1997. ÉVI SZOMBATHELYI BARTÓK FESZTIVÁLON**

1994-ben a Varró Margit Alapítvány Ábrahám Mariann vezetésével kezdeményezte egy video-anyag létrehozását azzal a céllal, hogy népszerűsítse a zeneiskolai zeneoktatásban a kortárs magyar zenét.²³ Az alapkonceptió része volt, hogy vállalkozó szellemű zeneiskolai tanárok pályázhattak növendékeikkel budapesti koncertekre, melyeket követően egyes gyerekekkel videofelvételeket is készítettek. Az én akkori zongoratanárom a kalocsai zeneiskolában, Jensen Gabriella is pályázott több növendékével is, Dargay Marcell és én is szerepeltünk végül a video-anyagban is. Én Károlyi Pál *Négy etűdjét* kaptam megtanulásra, szerettem játszani ezt a darabot, élveztem gyerekként, hogy belakhattam benne az egész zongorát. Ha jól emlékszem, akkor a Zeneakadémia Kistermében vették fel a videót, ami azóta gondolom valami módon az MTV tulajdona lett, így játszhatták le időnként itt-ott. Eredetileg egy felvétel készült csak, és ez a videofelvétel a Varró Margit Alapítvány videokazettájához készült. Én a felvétel idején 12 éves voltam, ez 1994-ben vagy 1995 elején történhetett. Annyi halvány emlékem van még, hogy valamikor talán 1996-ban, vagy 1997 nyarán Ábrahám Mariann megszervezte, hogy Szombathelyen a Bartók Fesztivál idején játsszam el a darabot élőben Károlyi Pálnak. Erről a találkozásról már csak bizonytalan emlékeim maradtak.

Mindenesetre arra biztosan emlékszem, hogy jó kaland volt gyerekként Károlyi Pál *Négy etűdjét* játszani.

²² Zeneszerző.

²³ A *Magyar zene a zongoratanításban 1900–2000* című videosorozat több éves előkészület után, 1995-ben jelent meg dr. Ábrahám Mariann tervei és szerkesztése alapján. A kiadvány nemzetközi elismerését jelzi, hogy többek között UNESCO-kitüntetésben részesült. A felvételeken 35 magyar zeneszerző zongoraműveit az ország összes zeniskolája közül kiválasztott 100 magyar és 10 japán zongoratanuló szólaltatta meg. A kiválasztott zeneszerzők sorában Károlyi Pál *Négy etűdjé* is szerepelt, előadója a 12 éves Kákonyi Árpád volt. (szerk.)

(2025. március 20.)

21.

HARGITAI IMRE²⁴

KÁROLYI PÁL ZONGORA- ÉS KAMARAMŰVEINEK ELŐADÓJA VOLTAM

Károlyi Pált gyermekkorom óta ismertem, mert a XI. kerületi Zeneiskolába jártam, ahol több ismert zeneszerzővel együtt ő is tanított. Sok modern művet tanultam ott, nem egyet én mutattam be, de Károlyi-darabot akkor még nem játszottam.

Jóval később, már az ő munkásságának utolsó korszakában, 1998-tól számos zongoradarabjával és három duójával találkoztam előadóként, és ettől kezdve szinte napjainkig folyamatosan játszottam zongoraműveit.

Első alkalommal Gyöngyössy Zoltán fuvolaművész barátom keresett meg azzal a kéréssel, hogy a *Lontano* című (1996) fuvolára és zongorára komponált új Károlyi-duó előadásához zongoristaként társuljak. A mű bemutatójára Székesfehérváron az Alba Regia Kamarazenei Fesztivál Gálaestjén került sor, 1998. március 5-én, ez az előadás nem az én közreműködésemmel történt. Az évek során Gyöngyössy Zoltánnal viszont további előadásokon is játszottuk a *Lontanot*. Emlékezetes volt, hogy 2000-ben, a 22-es stúdióban rádiófelvétel is készült a műről. Ezzel a felvétellel meghatottan szembesültem, amikor Károlyi Pál halála alkalmával, 2015. szeptemberében a Bartók Rádió emlékműsorának bevezetéseképpen éppen a *Lontano* szólalt meg búcsúztatásul. Ez a zenemű ekkortól fogva egybekapcsolt bennünket Károlyi Pál zeneszerzői világával.

2003-ban egy újabb fuvolára és zongorára komponált darabot kaptunk, *Gawain és Oblilote* címen. Gyöngyössy Zoltánnal való előadásunkra hamarosan lehetőség adódott az Új magyar művek VI. hangversenyciklusban, 2003. november 19-én, a Fészek Klubban.

Károlyi zongoraművei közül számos fontos darabnak előadója voltam a 2000-es évek elejétől kezdve: a régebbi kompozíciói közül az *Accentit* (1969), az újabbak közül a *Zueignung* (1992) és az *Andare* (1997) című darabokat

²⁴ Zongoraművész, tanár.

játszottam, ez utóbbi kettőt még a halálát követő években is, 2015-ben és 2017-ben is előadtam Hódmezővásárhelyen. Tervezem a *Silhouette* című kéziratban elküldött darab eljátszását is.

A kamaraművek sorában egy *Triangulum* című három tételes zongora-hegedű duó is készült számunkra, amit Szigeti Szilviával több koncerten bemutattunk.

Reményeim szerint a Károlyi-zongoraművek egyéni stílusa és hangvétele még újabb nemzedékek figyelmét is felkelti a kortárs zene iránt érdeklődő fiatal pianisták körében és tovább él a kortárs zongorairodalom gazdagságában.

A Károlyi-koncertek egyikével, a 2001. február 5-i, az Óbudai Társaskörben rendezett szerzői esttel kapcsolatosan egy levélváltás is volt közöttünk, amelyet az ő emlékezéséhez társítva az alábbiakban bemutatok.

Kedves Imre!

Valóban hosszú műsort állítottam össze – sejtettem én ezt már a kialakításakor, de nem reálisan gondoltam el a közönséget. Azt hiszem és remélem, hogy *Sitis* fuvolaszólóm (16') elhagyásával nagyjából megszűnik ez a probléma.

A megváltozott műsor felépítését így alakítottam:

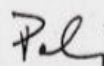
1. ACCENTI zongorára (1969) előadja: Hargitai Imre
2. AJÁNLÁS (1992) zongorán előadja: Hargitai Imre
3. NOTTURNO két cimbalomra (1976) előadják: Móri Beáta és Szeverényi Ilona
4. TRIANGULUM (1998–2000)
 - I. ... mint szentjánosbogárkák az éjben...
 - II. Arietta
 - III. Echohegedű: Szigeti Szilvia
zongora: Hargitai Imre

-
5. EQUAZIONI 1–4. darab (1973) és
ANDARE (1997) Hargitai Imre zongorázik
 6. LONTANO (1996) Gyöngyössy Zoltán – fuvola
Hargitai Imre – zongora
 7. RONDO két cimbalomra (1975) előadják: Móri Beáta és Szeverényi Ilona

Próba-lehetőséget Óbudán d.e. 9–12-ig kaptunk, Ica már lefoglalta 9–10-ig, tehát ha helyszíni próbát is szeretnétek, az 10 és 12 között lenne lehetséges. Este negyed 6-tól a miénk a terem.

Narda, 2001. január 10.

Szeretettel üdvözöllek

(2025. április

22.

PROF. DR. SZILVAY GÉZA²⁵
AJÁNDÉK KÁROLYI PÁLTÓL

²⁵ Az (ESTA), az Európai Vonóstanárok Szövetségének elnöke.

Zenekarunk, a Helsinki Vonósok 1996-ban magyarországi hangverseny-sorozatot adott. Budapesten két előadásunk volt, a Liszt Ferenc Zeneakadémián és a Vigadóban. Az utóbbiban finn kortárs zeneszerzők művei mellett Szokolay Sándor, számunkra írt *Hungarian Concertó*jának ősbemutatójára is sor került. A fővárosi hangversenyeket szombathelyi előadás követte.

A koncert után örömteli megtiszteltetésben volt részünk. Károlyi Pál zeneszerző gratulált az ifjú művészek játékához. Károlyi Pál nevét természetesen ismertem. Két szerzeménye, a bájos *Kis szvit gyermekeknek* és a megkapó, izgalmas *Színek* zenekari képzésünk művész- pedagógiai műsorához tartozott már évtizedek óta. Hosszabb beszélgetésre akkor nem volt lehetőség, s ezért kérésemre másnap a szállodában találkoztunk. Nehéz szavakba önteni azokat az érzéseket, amiket a vele való beszélgetés ébresztett bennem. Hogyan is tudnám leírni az első benyomást.

Rendkívül megnyerő megjelenés párosult emberi tisztaságot és jóságot sugárzó tekintettel, de a melengető sugarak mögött árnyékként bujkált valamiféle szomorúság. Ez a szomorúság nem jelentkezett verbálisan, de jelenlétét egész beszélgetésünk során éreztem. A monumentális Szokolay-mű és a finn zeneszerzők partitúráit lapozgattuk, értelmeztük. Megjegyzései belőlem mély tiszteletet ébresztettek. Tudtam, kiváló művésszel társalgok. A szombathelyi, személyes találkozás távolsági barátsággá fejlődött, amit a Gondviselés sajnos rövidre szabott. Ha nem is gyakran, de mégis rendszeresen hívtuk egymást telefonon. Skype, avagy Zoom akkoriban még nem létezett. A zenekarunknak ajánlott és ajándékozott vonószenekari mű partitúrája is részletekben, postán érkezett Helsinkibe. A szólamok leírása előtt, a partitúrát olvasva a belülről hallott zene lebegő érzést váltott ki, és a játékosok is ugyanezt a magasságok felé emelő, irányuló érzést, élményt tapasztalták a próbák során. A mű egytétéles, felfelé törekvő, mozgalmas *Adagio* mely a végén, mint a fel- fel dobott kő visszahullik oda, ahonnan vétetett. Sok próbát igényelt és sok előadást is megélt. Mivel nem volt megfelelő ütős játékosunk, a szerző engedélyével, a láncos dob szólama nélkül vonósaink szabadon szárnyalhattak. Ezért javasoltam először a *Blue Space* címet, de végül a többet és mélyebbet kifejező *Beyond* cím vált véglegessé. A Sibelius Akadémia hangversenytermében matinékon és esti koncerteken Csaba testvéremmel felváltva vezényeltük a mester művet. Nemzetközi bemutatójára 2005-ben az Ahrensburgi Festiválon kaptunk lehetőséget. A szerzőnek elküldött felvétel az egyik hangverseny főpróbáján lett rögzítve mindenfajta editálás nélkül.

Tervünk volt lemezt készíteni a gyönyörű *Beyondról* is a Finnlandia cég címkéje alatt, de megvalósítására - megannyi szép és hasznos elképzeléssel egyetemben – már számunkra nem adatott idő, lehetőség.

Ez a hiány azonban pótolható lenne odahaza, Magyarországon. Talán éppen a szombathelyiek által?

(Helsinki 2025. március 28.)

23.

MÓRI BEÁTA²⁶

KÁROLYI PÁL KÉT KÉSŐI CIMBALOMMŰVE: A NARRATIO ÉS A POSTLUDIUM

Károlyi Pál zeneszerzővel 2001-ben ismerkedtem meg, cimbalomtanárom, Gerencsérné Szeverényi Ilona által. A *Rondo és a Notturmo* című, két cimbalomra írt műveit adtuk elő az Óbudai Társaskörben megrendezett szerzői esten, melyet 2001. február 5-én rendeztek meg. Nagy élmény volt számomra, hogy pályafutásom elején együtt dolgozhattam egy szakmailag elismert és emberileg értékes zeneszerzővel, akinek darabjaiban a cimbalomúj hangzásait fedezhettem fel különféle eszközök, mint például acél-, és üveggolyókkal, gumilabdákkal való hangzáskombinációk megszólaltatása által.

Néhány év múlva, 2004-ben Károlyi két újabb cimbalomművet komponált, mind a kettőt nekem ajánlotta. A *Narratio fuvolára és cimbalomra* duót Détári Anna fuvolaművésszel mutattuk be a Fészek Klub – *Új magyar művek 7.* hangversenyciklusában, 2004. november 24-én. Ezt követően a Bartók Rádió archívumának egy 'Z' felvételt is készítettünk belőle, így a darab a mi előadásunkban többször is elhangzott a rádióban. A *Narratio* egy lírai hangvételű, érzékeny, ugyanakkor szenvedélyes lendületű alkotás, jól tükrözi a szerző sokszínű, differenciákban megmutatkozó lelki alkatát. A másik darabban, a *Postludiumban* Károlyi egy játékos megoldást is választott: a főtéma alapját a nevem betűiből (B-E-A) alakította ki, és ilyen módon előadóként is a zeneműhöz kapcsolt, amelyet egy megtisztelő, különleges gesztusként fogadtam.

²⁶ Cimbalomművész.

A művek bemutatása után még számos lehetőségem adódott, hogy kortárszenei koncertek közreműködőjeként megszólaltassam mind a két nekem dedikált művet, amelyek minden előadás alkalmával különleges atmoszférát teremtettek nemcsak az előadóban, hanem a közönség soraiban is.

Előadóművészi pályám során Károlyi Pál cimbalom darabjai újfajta technikai-zenei kihívások elé állítottak, megalapozták nyitottságomat a kortárszene megértése és szeretete felé. Megtisztelésnek tekintem, hogy cimbalomjátékom a szerzőt több mint két évtizednyi szünet után ismét újabb darabok komponálására inspirálta, melyekkel nemzetközi viszonylatban is gazdagabbá vált a kortárszene cimbalomirodalma.

(Budapest, 2025. április 29.)

24.

GYENGE TIBOR²⁷ KÁROLYI PÁL ADAGIO CÍMŰ VONÓSZENEKARI MŰVE A SZOMBATHELYI CAMERATA PRO MUSICA ELŐADÁSÁBAN

Károlyi Pál alakját a Camerata Pro Musica zenekar körében is nagy szeretettel idézzük fel, hisz különleges szálak fűzték hozzánk. 2006-ban Károlyi Pál egy vonószenekarra írt művét ajánlotta Gyenge Tibornak és a *Camerata Pro Musicának*. A darab bemutatójára 2008. október 5-én került sor az ausztriai Oberschützenben, mégpedig a Burgenlandi Zeneszerzők Egyesülete rendezésében. E különleges alkalmat az ORF is közvetítette, és a koncert nagy sikert aratott.

A közös történetünk sokkal korábban kezdődött. Károlyi Pál gyakran látogatta a *Camerata* koncertjeit. Mindig derűs, mosolygós tekintettel lépett hozzánk, gratulált, és többször is mondta, mekkora örömmel hallgatja zenekarunk gazdag vonóshangzását. Egy alkalommal félénk, de őszinte lelkesedéssel kérdezte meg: „Írhatnék a zenekarotoknak egy művet?” Szívből örültem a felkérésnek, és azonnal igent mondtam. Bár bevallom, aggódtam is, mert egy kortárs mű előadásának megszervezése nem egyszerű feladat. Az élet azonban szerencsésen

²⁷ Hegedűművész, a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar koncertmestere.

alakult: amikor meghívást kaptunk Burgenlandból, hogy adjuk elő Karl Mesner egyik művét, sikerült elérni, hogy magyar oldalról is bemutatassuk az *Adagiot*, – ezzel is erősítve a kulturális hidakat és méltó helyet adva az ő muzsikájának. Károlyi Pál zenéje és emberi nagysága itt maradt velünk. Derűs mosolya, szerénysége és a zenébe rejtett őszintesége ma is példát ad mindannyiunknak.

Köszönjük, Pál.

(2025. április 12.)

25.

TIHANYI LÁSZLÓ²⁸ KÁROLYI PÁL

Károlyi Pállal először 18 évesen találkoztam, a XI. kerületi Zeneiskola tanára volt, és én akkoriban – a zeneakadémiai felvételig készülve – oda jártam zongoraórára. Nevét már ismertem, több darabját hallottam élőben és rádióadásban, örültem, hogy láthatom. Sok évvel később, amikor a szombathelyi Bartók Szeminárium és Fesztivál egyik tanára és koncert fellépője voltam, megbeszéltük, hogy a szabadnapomon meglátogatom. Ekkor már sok éve Nardán, egy szlovén határhoz közeli faluban élt a családjával. Nagyon kedvesen fogadott, és szinte folyt belőle a szó. Mivel tudtam, hogy egyébként visszahúzódó típus, megértettem, mennyire mindentől és mindenkitől távol él, mennyire hiányzik neki, hogy néha beszélgethessen a pályatársaival. Nyugodtnak és kiegyensúlyozottnak tűnt, de sok tüskét őrzött magában, és ezek mind előjöttek a beszélgetésünk során. Úgy érezte, sok méltánytalanság érte, és sok irigység vette körül, nem csak a fővárosban, de később Szombathelyen is. Főleg a budapesti élményeire emlékezett vissza szomorúan, azt mondta,

nem tudott attól a közegtől ennél messzebb költözni. Megértettem, hogy az így megszerzett nyugalom ára az alkotói elmagányosodás volt.

Ezt követően, 1998 végén az Intermoduláció Kamaraegyüttes Hangszemléjén műsorra tűztük a *Cimbalomversenyét*. A szólót Szeverényi Ilona játszotta nagyszerűen, én vezényeltem. Pali a próbákra és a hangversenyre is eljött. Mintha kicserélték volna: aktív volt a próbákon, sok hasznos javaslattal segítette

²⁸ Zeneszerző, karmester, tanár.

a munkánkat. Egy momentumra különösen emlékszem. A darab egyik pontján az együttes középdinamikán játszik, de az üstdobnak Pali fortét írt. Én – attól félve, hogy az üstdob mellett a többi hangszer nem lesz jól hallható – „szolid fortét” kértem az ütőstől, de Pali odajött és kérte, játsszon valódi fortét. Nagyszerű lett az eredmény, minden hallható maradt, de a forma dinamizálódott, és erőteljesen vitte előre a folyamatot. Fontos karmesteri tapasztalat volt, amit azóta is őrzök.

Legutoljára vele már nem, csak a zenéjével találkoztam: opponensi véleményt kellett írnom egy disszertációhoz, amely a *Stabat Mater* szövegére írt kórus műveit elemezte. Számomra teljesen új, ismeretlen terület volt ezeknek a kórusoknak a világa, de nagyon örültem, hogy megismerkedhettem velük, ahogy annak is, hogy valaki ezeket a műveket választotta doktori értekezése témájául. Bár szomorúsággal és erős kritikával szemlélem, mennyi hálát mutat általában a magyar zenei élet elhunyt alkotó- és előadóművészeinek, akiknek egy adott periódusban kifejtett munkásságukért hálával kellene tartoznia, remélem, hogy Károlyi Pál művei nem mennek feledésbe, és még sokáig velünk maradnak.

(Budapest, 2025. március 31.)